

NEMZETI

A Nemzeti Színház magazinja ● 2014. január

BÁNSÁGI Ildikó
NAGY-KÁLÓZY Eszter
SZABADOS Zsuzsanna
UDVAROS Dorottya
TRILL Zsolt
SZATORY Dávid
TENKI Réka
FÖLDES László Hobo

KZ-oratórium

Ahogy tetszik

Mitől nemzeti?

februári műsorral, előadás- és programajánlóval

Fókusz – Baán László, Csorba László, Vidnyánszky Attila, Kiss Csaba • **MITEM** – fesztiválprogram és ajánlók • **Vendégjátékok** – A vágy villamosa, Régimódi történet, Nóra • **Gasztro-színház** – Cserna-Szabó András: Simai uraknak való pacalja • **Első, modern, színházi** – Gajdó Tamás: a színházi lapok históriája

„Színház az egész világ”?

Ha a világra gondolunk, kiváltképpen a politika világára, nincs okunk vitatkozni Shakespeare-rel. Még akkor sem, ha az elhíresült mondat – *All the world's a stage* – az eredetiben egy kicsit mást is jelent.

A magyar változat a mindenkori hatalommal szembeni bizalmatlanságunkat fejezi ki, az angolban van egy kis önirónia is. Azt is bele lehet érteni, hogy „mindannyian szerepeket játszunk”. Ám akár így, akár úgy értelmezzük is az *Abogy tetszik* Jaques-jának szkeptikus-ironikus társadalombírálatát, a sokszor idézett fordulat nem mond el mindent a színművészet varázsának titkáról.

A drámairodalom klasszikusai – nem utolsó sorban maga Shakespeare – ha látták is, hogy „színház az egész világ”, abban is tudtak hinni, hogy a színház *egy* egész világ. Nemcsak azért, mert a legbanálisabb léthelyzetek s a történelem korszakfordító eseményei egyaránt felidézhetők benne, s mert a színpad a legtökéletesebb műhely a lélek titkainak bűvárlására, hanem azért is, mert teremtő ereje van. Magában hordozza a művészet legsodálatosabb képességét: a közösségteremtés lehetőségét. És ebből a nézőpontból teljesen mindegy, hogy melyik műfajról van szó. A tragikum katarzisa éppúgy közösségi élmény, miként a vígjáték színpadi effektusai. Nem szükség szerű tehát, hogy csak az előbbi tartozzék a „magas művészet” kategóriájába, s hogy az utóbbi a „szórakoztató ipar” eszköztárába süllyedjen.

Az a nemzedék, amelyik mintegy kétszáz esztendővel ezelőtt (Katona József éppen 1814-ben kezdte írni a *Bánk bán!*!) megvetette a modern magyar színjátászás alapjait, tökéletesen tisztában volt ezzel. Tudták, hogy gazdag színházi kultúra nélkül nem lehet nemzetté formálni a „sokaságot”, s hogy korszerű drámairodalom csak akkor születhet, ha az író szenvedélyesen érdekelt közössége sorsának alakulásában. A jövőnkben hiszünk, ha remélni tudjuk, hogy „Magyarországban a játékszíni költőmesterség” ismét „lábra kaphat”.

Kulin Ferenc
irodalomtörténész,
a Magyar Művészet főszerkesztője

7

KZ-ORATÓRIUM

...sokunk családjában megtörténtek ezek a borzalmak, és a mai napig a sebek nem gyógyultak be. A közös emlékezés katartikus, megtisztulunk tőle. Mert bár felfoghatatlan, ami hetven éve történt, fontos felismernünk a jeleket, hogy ez a szörnyűség soha többé ne ismétlődhessen meg.

Nagy-Kálózy Eszter

22

MITŐL NEMZETI?

A közös európai hazát csak összetett együttműködésként van értelme elképzelni, amelyben nemcsak mi, hanem a történelmileg kialakult többi nemzetek is megőrzik egyedi arcukat, nyelvi és kulturális sokszínűségüket. Ez a törekvés ugyanakkor felismerés is: érzékennyé tesz minket arra, hogy saját nemzetünk belső működését is jobban értsük.

Csorba László

38

PÁROS PORTRÉ

Földes László Hobo: Idő kell, amíg a társulat a legjobb formáját futja, és ez csak a fiatalokkal együtt fog sikerülni. Réka most hármat játszik egy hónapban, két év múlva viszont már huszonhármat fog.

44

A KULISSZÁK RENDEZŐJE

Elég egy apró félrelépés, és a színész lezuhanhat a három méter mély süllyesztőbe, vagy beakad a lába egy gépbe, ami komoly sérülést okoz. Ezeket a veszélyhelyzeteket nekem mind előre kell látnom – mondja Rácpali István, a Nemzeti Színház színpadtechnikai felügyelője.

NEMZETI

A Nemzeti Színház magazinja 2014. január

Ingyenes időszaki kiadvány
I. évfolyam, 5. szám

Főszerkesztő:

Kornya István

Fotó:

Eöri Szabó Zsolt;
társulati portréfotók: Rózsa Erika

Kiadó:

Nemzeti Színház Nonprofit Zrt.

Felelős kiadó:

Vidnyánszky Attila főigazgató

Arculat:

Kónya Ábel

Címlap:

Bánsági Ildikó a KZ-oratórium című előadásban
(fotó: Eöri Szabó Zsolt)

Hátsó borító:

Bodrogi Gyula és Szatory Dávid az Ahogy
tetszik próbáján (fotó: Eöri Szabó Zsolt)

Jegypénztár

1095 Budapest, Bajor Gizi park 1.
tel.: +36-1-476-6868

Nyitva tartás:

hétköznap 10-18 óra, munkaszüneti és
ünnepnapokon 14-18 óra között, illetve az
előadások kezdetéig.

Jegyiroda

1061 Budapest, Andrassy út 28.
tel.: +36-1-373-0963, 373-0964, 373-0995

Nyitva tartás:

hétköznap 10-18 óra, szombaton és vasárnap
11-19 óra között.

www.nemzetisinhaz.hu

Nyomdai előkészítés:

Inform-Line Stúdió Kft.

Nyomda:

Érdi Rózsa Nyomda

Megjelenik 10 000 példányban.
Lapzárta: 2014. január 17.

13

18

24

30

48

52

Premier | KZ-oratórium

7

8

10

12

13

A jóvátehetetlen jóvátétele

„Ártatlan szenvedők

mindhárman” // Katona Imre

Megtisztító szenvedéstörténet //
Bánsági Ildikó, Szabados Zsuzsa
és Nagy-Kálóczy Eszter

„Akik énekeltek, túléltek” // Sipos
Mihály

Verebes Ernő: Pilinszky
nagybátyánk

Premier | Ahogy tetszik

15

16

18

20

21

„Reneszánsz musical”

A színházi illúzió rengetegében //
Silviu Purcărete

Nő? Férfi? Filozófus // Udvaros
Dorottya

Lazán // Trill Zsolt

Férfivá érik // Szatory Dávid

Fókusz | Mitől nemzeti?

22

Csorba László // Baán László //
Vidnyánszky Attila // Kiss Csaba
// Szörényi László

Nézőpont

28

29

Lévai Balázs: Minden kezdet
Osztoivits Ágnes: Van sapkája,
nincs sapkája

MITEM

30

I. Madách Nemzetközi Színházi
Találkozó // Orosz, iraki, tatár, grúz,
szerb előadások

Előadásajánló

34

Régimódi történet, A vágy
villamosa, Nóra

Páros portré

38

Csapatban játszani // Tenki Réka,
Földes László Hobo

Gasztró-színház

42

Cserna-Szabó András: Simai
uraknak való pacalja

Háttér

44

A kulisszák rendezője // Rácpali
István

Szín(ház)lapok

48

Gajdó Tamás: Első, modern,
színházi

50

Programajánló, hírek

52

Felolvasószínház

A manhattani Jóisten

54

Váltson bérletet!

56

Havi műsor – február

PILINSZKY JÁNOS

KZ-ORATÓRIUM

Pilinszky János

Budapest, 1921 – Budapest, 1981

A budapesti piaristáknál érettségizett. Fél évig jogot tanult, majd átiratkozott a bölcsészkarra. A diplomáját már nem kapta meg, mert 1944 őszén behívták katonának, de harcokban nem vett részt. Első versei az *Élet* című katolikus hetilapban jelentek meg. Volt kiadói korrektor és szerkesztő, 1951–1956 között nem publikálhatott. 1957 novemberétől haláláig az *Új Ember* belső munkatársaként dolgozott.

Kötetei: *Trapéz és korlát, Harmadnapon, Nagyvárosi ikonok, Szállkák, Végkifejlet, Kráter*. 1977-ben adta közre a *Beszélgetések Sheryl Suttonnal* című kötetét, amelyben a kor egyik híres színész-nőjével készült találkozásait örökítette meg. *Önéletrajzaim* munkacímet viselő regényéből csupán három fejezet megírására futotta erejéből.

Pilinszky János (1980) | fotó: MTI – Molnár Edit

A JÓVÁTEHETETLEN JÓVÁTÉTELE

„...mindaz botrány, ami *megtörténhetett,*
és mindaz szent, ami *megtörtént.*”
Pilinszky János

„A szöveg a valóság három síkját érinti, akár egy gyázmise. Megemlékezés, történes és játék: egyenlő érvénnyel hat benne. Ezért a különböző hőfokok is keresztezik egymást: egy-egy drámai kitörést lehűt a megemlékezés liturgiája; egy-egy hűvös mondatát kiemeli, hogy most történik; egy-egy sűrítést megszelídít a játék naiv hangja. A szereplők: halottak. De mint színészek: élők. Egyek közülünk” – olvashatjuk a *KZ-oratórium* szerzői bevezetőjében.

Vissza lehet-e adni a művészettel a haláluktól is megfosztott emberek méltóságát? Elvégezhető-e ez a jóvátétel utólag? (Van-e egyáltalán *utólag*?) Egy bizonyos: nincs arra mód, hogy a művész kibújjon a kollektív lelkiismeret kínzatása alól, sőt neki magának kell ébren tartania azt. Mi több, muszáj kísérletet tennie minden, az ember ellen elkövetett bűn jóvátételére, még ha reménytelennek tűnik is vállalkozása, muszáj kísérletet tennie a szétdarabolt emberi arc (mely végső soron Krisztus arca) felmutatására, még ha talicskával kell is összehordania ehhez a szavakat, és gondosan kiszemezgetnie közülük néhány még hitelesen hangzót – *itt és most*. Erről beszél a *KZ-oratóriumban* Pilinszky János, aki minden gyöttrődése ellenére hitt a művészetnek a – pusztá diagnosztizáláson túli – gyógyító erejében.

„Az év elején Auschwitzban jártam. Az egyik fotó hozzásegített szemléletem bizonyos újrafogalmazásához. Meszelt karamra emlékeztető deszkák között egy fejkendős öregasszonyt hajtanak a kivégzőbarakk felé. Az öregasszony körül két-három kislány lépeget a salakos út jóvátéhetetlen közönyében. Álltam a kép előtt, s erőnek-erejével meg akartam állítani a húsz évvel ezelőtti boldogtalanságot – ahogy látszatra a fényképfelvétel megállította. De én a valóságot akartam megállítani. S akkor megértettem, hogy semminek sincs értelme, ha nem tudjuk jóvátenni azt, ami már megtörtént. (...) én hiszek abban, hogy jóvátéhetjük azt, ami megtörtént, s méghozzá személy szerint azokkal, akikkel megtörtént – személy szerint a meszelt deszkák előtt 1942-ben lépegető öregasszonnyal. A költészet számomra ha nem is pontosan ezt jelenti, de majdnem ezt: a jóvátéhetetlen jóvátételét” – mondta egy interjúban Pilinszky János.

A *KZ-oratórium* a *Rekviem* című kötetben jelent meg 1964-ben. Eredeti címe: *Sötét memmoryország – oratorikus játék* (1961). 1984-ben Gobbi Hilda, Töröcsik Mari, Csángó Róbert és Kútvolgyi Erzsébet szereplésével Maár Gyula készített belőle televíziós montázsprодукciót. A művet a Nemzeti Színház a 2014-es Holokauszt-év jegyében tűzi műsorára.

a *KZ-oratórium* plakátját készítette: GAL KRISZTIÁN

Jelenet az előadásból

„ÁRTATLAN SZENVEDŐK MINDHÁRMAN”

Katona Imre a lehetséges lehetetlenről, a cselekvő alapelemekről és a személyes érintettségről

Úgy érzi, a lehetetlen megkísértésére vállalkozott, amikor rászánta magát, hogy színre viszi Pilinszky János KZ-oratórium című montázs-drámáját. El lehet-e játszani egy drámai művet, amelyben nincsenek szituációk? Miért kell emlékezni a hetven évvel ezelőtti borzalmakra? – többek között ezekre a kérdésekre vártunk választ a rendezőtől.

Hogyan, mikor érte utol ez a feladat?

– Eredetileg Maár Gyula állította volna színpadra a darabot, aki a 80-as években filmre vitte ezt a művet. Egyre súlyosbodó betegsége miatt azonban visszalépett – és nagy fájdalom, hogy már nincs közöttünk. Miután ő lemondta ezt a munkát, engem keresett meg a színház vezetője, gondolom, éppen azért, mert rendhagyó feladatról van szó, és feltételezték, hogy nekem az experimentális színház, illetve a színházi imagináció terén megvannak a kellő tapasztalataim. Nem tagadom azonban, hogy megriadtam.

Mégis belevágott.

– A *KZ-oratóriummal* az első és kivételes jelentőségű találkozásom csaknem ötven évvel ezelőtre tehető. A mű 1962-ben jelent meg az

Új Írásban, és mi öt évvel később az Egyetemi Színpadon bemutattuk *A pokol nyolcadik köre* című darabot, melyet Halász Péter írt a *KZ-oratórium* nyomán. Kegyetlen szertartásjáték volt, mely Grotowski ihletésére készült, Ruszt József rendezésében. Ennek a színháztörténeti jelentőségű előadásnak részese lehettem, és azóta sem tudtam elszakadni mindattól, ami akkor néhányunkat visszavonhatatlanul megérintett. Alkotói lelkiismeretem azóta is ehhez az alapélményhez igazodik, és színházi látásmódom ekkor kezdett differenciálódni.

Ez a kötődés most is érezhető lesz?

– A dolgok mélyén igen, bár ez a mostani előadás egyetlen mozzanatában sem azonos a hajdanival. Halász Péter színdarabja a Pilinszky-szöveg néhány emblemikus mondatának felhasználásával készült,

Próba közben – Szabados Zsuzsanna és Katona Imre

Pilinszky János:

KZ-oratórium

montázs-dráma egy részben

Öregasszony – BÁNSÁGI ILDIKÓ I Kisfiú – SZABADOS ZSUZSANNA I R. M., fiatal lány – NAGY-KÁLÓZY ESZTER I Kórus: SIPOS MIHÁLY, NAGY PÉTER ISTVÁN, PESTI ARNOLD

Zenei közreműködők: SIPOS MIHÁLY (hegedű), NAGY PÉTER ISTVÁN (ütőhangszerek)

Díszlet, jelmez: Laczó Henriette // Koreográfus: Vida Gábor // Ügyelő: Lovass Ági //

Súgó: Kónya Gabi // Rendezőasszisztens: Tűz Zsófia

mikor? hol?**PREMIER:** január 27., 19 óra – Gobbi Hilda Színpad

„A tiszta és felelős emlékezet lelkiismereti kérdés. És Pilinszky emléket állít. Az emlékezésre szükségünk van. A 20. század derekának univerzális tragédiái lassanként felfoghatatlanná válnak, vagy felelőtlen közhellyé silányulnak.”

ámde önálló mű volt, melyben a szerző konkrét történéseket, nyers élethelyzeteket bontakoztatott ki tömören. Pilinszky darabja más. Bizonyos értelemben radikálisabb. Első olvasatra úgy tűnhet akár, hogy színrevihetetlen. Hosszasan elemeztük a művet a kollégákkal, és mindent megtettünk, hogy fölfejtjük a szóképek tágas és valós hátterét, hogy áttekinthetővé váljék számunkra minden lappangó titok, s hogy átérzhető, átélhető konkrétummá váljanak a költői káprázat villanásai.

El lehet játszani egy olyan darabot, amelyben nincsenek szituációk?

– Ez fogas kérdés. Mert nemcsak hogy nem bontakozik ki egyetlen „direkt” szituáció sem, de amikor úgy tűnne, hogy mégis, Pilinszky szerzői instrukciója azonnal elhárítja az ilyen irányú értelmezést. Montázs-drámáról és montázs-mondatokról van szó tehát a költő meghatározása szerint. Éppen ezért ki kellett dolgoznom egy sajátos elképzelést arra, hogy miként közelíthetnénk aktív módon a szöveghez. Leírtam egy képletet, egy modellt, amelynek megvalósulásait cselekvő alapelemeknek nevezem. Ezek nem hordoznak ugyanis többet vagy kevesebbet, mint a színpadi cselekvés esszenciális minimumát. S ami általuk megjelenik, az nem „drámai helyzet”, de mint cselekvő mozzanat, mégis tökéletesen konkrét. Erről a próbák megkezdése előtt egy kis tanulmányt is írtam, és hozzácsatoltam a szövegek könyvhöz.

Ez nyilván a színészeknek is kihívás. Hogyan választotta ki a három szereplőt?

– Azt a lehetőséget, hogy Bánsági Ildikóval és Nagy-Kálózy Eszterrel dolgozhatok, örömmel vettem. Ők most szerződtek a Nemzetibe, és jó érzés számomra, hogy az én előadásomban debütálnak. Egy szerep esetében azonban nyilvánvalónak látszott, hogy az adott társulaton

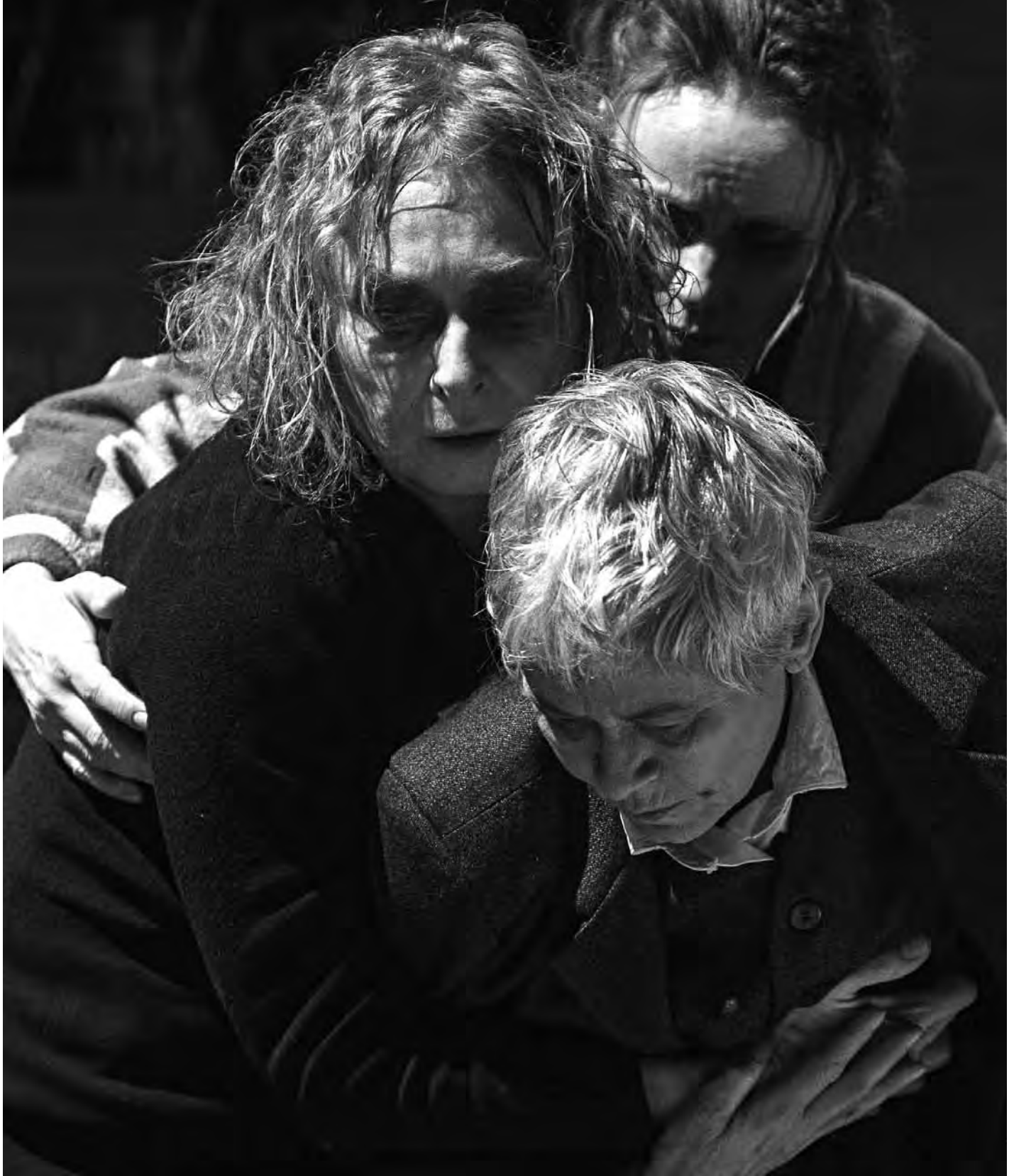
belül nem osztható ki, és ez a Kisfiú volt. Erre én kértem fel Szabados Zsuzsannát, akinek finom alkata, lényge tökéletesen alkalmas a karakter megalkotására, és akivel már számos munkát végeztünk közösen. Hálás vagyok, hogy elvállalta a szerepet.

Három szereplő, három generáció – van ennek jelentősége?

– Egy kisfiú, egy fiatal lány és egy öregasszony – a lealázott és meggyilkolt ártatlanság három cáfolhatatlan prototípusa. Ez a három alak milliók egyetemes sorsát képes megjelteni. Kétségkívül ártatlan szenvedők mindhárman. Pilinszky drámája a legmagasabb rendű szakrális témát, a szenvedéstörténet stációit tárja elénk, a gettókból és szerte Európából elhurcoltakét, akikre – Pilinszky mély keresztény beállítottsága okán – a krisztusi szenvedés képzeje vetül.

A KZ-oratóriumot a kollektív lelkiismeret drámájának is nevezik.**Egyetért ezzel a megállapítással?**

– A tiszta és felelős emlékezet lelkiismereti kérdés. És Pilinszky emléket állít. Az emlékezésre szükségünk van. A 20. század derekának univerzális tragédiái lassanként felfoghatatlanná válnak, vagy felelőtlen közhellyé silányulnak. Egyre kevesebben vannak, akik érintettnek tekinthetők személyesen is. Én az utolsók között vagyok, akik ebben a történetben még belül érezhetik magukat. 1945. január 27-én szabadították fel az auschwitzi koncentrációs tábor. Két nappal korábban, január 25-én halt meg az édesapám, munkaszolgálatosként. Ő is több helyen nyugodott a földben, kihantolták és újratemették, mint Radnóti Miklóst. Egy esztendő múltam, amikor apámat elveszítettem. De ez a tény a mai napig is kizárólagos kapcsolatban van azzal, hogy ki vagyok én. Szeretném, ha a most készülő előadással sikerülne a feledés ellen protestálnom.

Bánsági Ildikó, Szabados Zsuzsa és Nagy-Kálózy Eszter – gondolatok két próba között

MEGTISZTÍTÓ SZENVEDÉSTÖRTÉNET

Bányási Ildikó

Nagy-Kálózy Eszter

Szabados Zsuzsanna

– Beállsz a halál folyosó elejére, majd lassan elindulsz, és közben felidézed mindazt, ami megtörtént veled” – szól a rendezői instrukció, s Bányási Ildikó – akinek a kezei közül az imént még fekete-fehér fotók hullottak alá – lassan előre lépdel, Pilinszky soráival:

*„Olyan volt, mintha virágház lett volna,
de nem voltak benne virágok.
Egyetlen hosszú folyosó;
vályogfalak, de a föld melegével.
A folyosó kiszélesült a végén,
s világított, mint egy monstrancia.”*

– A gyerek összecmlik, és a hegedű hozzásimogat, majd hirtelen felvisít, amikor a test földet ér – halljuk újra a rendezőt, Katona Imrét.

Pilinszky János *KZ-oratórium*ának próbáján ülünk a Nemzeti Színház Gobbi Hilda Színpadán. A darab a vészorszak áldozatainak állít örök emléket, bemutatóját január 27-én, a holokauszt nemzetközi emléknapián tartják.

– Az első és legfontosabb feladat, amit meg kell oldani, illetve a legnagyobb kihívás nekem, hogy átlássam, miről is van szó. Mert bár montázs-dráma a műfaji megnevezés, tudnom kell, hogy melyik pillanatban, éppen hol tartunk: a várakozásnál, az elhurcolásnál, vagy az auschwitzi lágerbe való megérkezésnél – mondja a próba szünetében Bányási Ildikó, aki az Öregasszonyt játssza Pilinszky művében. – Ez az öregasszony, hasonlóan a másik két szereplőhöz, halott. Pontosabban, ahogy Imre fogalmazott: bizonyos emberek dublórei vagyunk. Én egy öregasszonyé, Eszter egy fiatal lányé, Zsuzsi egy kisfiúé. (*Eszter: Nagy-Kálózy Eszter; Zsuzsi: Szabados Zsuzsanna.*) Az is az előadás egyik tétje, hogy az öregasszonyságot, a fiatal lányságot és a gyerekséget hogyan tudjuk majd megjeleníteni. A próbafolyamat számomra elsősorban arról szólt, hogy kapaszkodókat próbálok keresni: ki is lehetett ez az idős nő. Az itt-ott található kis mondatokból összeáll róla valamiféle kép, például, hogy Prágából való, hogy ott valamikor havazott, hogy

egy bizonyos üvegtető alatt kis, billegő lábú asztalka állt. Vagy, hogy voltak fényképei, eljárt bevásárolni és tisztaságmániás volt – ezek icipici momentumok, amikből próbálok építkezni.

– Halottak vagyunk, de mégis mindegyikünk mögött ott van egy sors, amit vissza lehet fejteni, amiből kiolvasható, hogy mikor, mi történt velünk – teszi hozzá Nagy-Kálózy Eszter. – Olyan az egész, mint egy nagy flashback a halál pillanatában, az élet és a halál között, amikor a lélek még bennem van, de a test már nem él.

A három szereplőről valóban nem sokat tudunk, csupán a korukról lehet némi fogalmunk (öreg, fiatal, gyerek), illetve a két idősebb esetben, hogy honnan valók: a fiatal nő Varsóból, az idős Prágából. De vajon fontos-e ez? Hiszen a halál folyosón mindegyikük végigmegy. Mindegyiküknek végig kell mennie.

– Fontos, mert ezekkel a városokkal Pilinszky megjelöli a mi kis Kelet-Közép-Európánkat, közelebb hozza a szereplőket, akik a mi ismerőseink, barátaink, rokonaink lehetnek vagy lehetnek volna – mondja Nagy-Kálózy. – Mi ezt hála Istennek nem éltük át, de sokunk családjában megtörténtek ezek a borzalmak, és a sebek a mai napig nem gyógyultak be. A közös emlékezés katartikus, megtisztulunk tőle. Mert bár felfoghatatlan, ami hetven éve történt, fontos felismernünk a jeleket, hogy ez a szörnyűség soha többé ne ismétlődhessen meg.

– Többféleképpen lehet a holokauszt borzalmaira reagálni: lehet azt mondani, hogy ugyan már, kit érdekel mindez manapság, de azt is lehet mondani, hogy igen, ez mindig aktuális, erre a szörnyűsége mindig emlékezni kell – veszi át a szót Szabados Zsuzsanna. – Úgy gondolom, hogy a holokauszt olyan fejezet az emberiség történetében, amit nem tanácsos elfelejteni. A borzalmakra is emlékezni kell, nem csak a jó dolgokra, úgyhogy ha van rá mód, alkalom, igenis emlékezzünk. Az emlékezés valóban megtisztít, és azt hiszem, hogy aki eljön erre az előadásra, azt megindítja majd mindaz, amit a színpadon lát. Mert érzeteket, benyomásokat kelt, anélkül, hogy bármit megmagyarázna. De magyarázatra nincs is szükség, hiszen szinte mindent tudunk arról, ami és ahogy történt.

„AKIK ÉNEKELTEK, TÚLÉLTÉK”

Sipos Mihály, a Muzsikás együttes hegedűse a KZ-oratóriumban elhangzó zenéről

Hogyan került a produkcióba, és mi alapján döntötte el, hogy milyen dallamokat játszik?

– Katona Imrével húsz, de lehet, hogy harminc évvel ezelőtt a Szkéné Színházban találkoztam, ahol egy lehetséges közös munkáról álmodoztunk. Eltelt néhány évtized, és nemrég megkeresett, hogy vegyek részt a *KZ-oratórium* színházi létrehozásában. Pilinszky versét ismertem, és bár tudtam, hogy létezik néhány korábbi adaptációja is, azokat nem láttam, így előélet és előítélet nélkül vághattam bele a munkába. A Muzsikás együttesel már a '80-as években jártunk a Kárpát-medencei elfeledett zsidó népzene nyomában, a gyűjtésből *Szól a kakas már* címmel lemez is született. A *KZ-oratórium*hoz döntően ezeket a dallamokat használom. A vers montázs elemekre épül, melyeket a többszöri előadás egyre több tartalommal tölt meg. Az előadás során pedig ezek feltárását, előhívását segíti a zene.

A két hangszeren, hegedűn és dobon megszólaló zenék illusztrációként szolgálnak?

– Mivel nem illusztratív színházról van szó, a zenének sem az a szerepe, hogy a színpadi történéseket lekövesse. Inkább az egyes montázsok lélektani kifejtésében és az egész előadás energia-folyamatának megteremtésében vesz részt, illetve bizonyos pontokon az ott szükséges ér-

zelmi váltásokat segíti. Hangszereink hegedű és dob, amelyek mellett zajoknak-zörejeknek, hang-bejátszásoknak is fontos szerep jut.

A *Szól a kakas már* többször elhangzik, sőt, el is éneklük a szereplők.

Lesz más ének is?

– Igen, Maimonidesz híres *13 hitágazatának* a 12. hittétele, az *Ani máámim*: „*En hiszem teljes hittel / a Messiás eljövételét, / és ámbár késlekedik, / mindazonáltal várok rá minden nap, / hogy eljő.*” Ezeknek a soroknak számomra külön története van. Sokfelé jártunk Európában a Muzsikással, Sebestyén Mártával. Brüsszelben az egyik koncert után odajött egy kedves házaspár, akikkel a koncert után jót beszélgettünk – angolul. Nagyon kellemes, kulturált emberek voltak. Londonban majd Párizsban is feltűntek, s ugyancsak jót beszélgettünk – megint angolul. Az eset megismétlődött Hollandiában, amikor egyszer csak a férfi teljesen váratlanul megszólalt magyarul. Elmondta, hogy ő és a nővére Bergen-Belsenben voltak, a lágerben. A nővére azóta nem szólal meg magyarul, nem is megy Magyarországra, de neki a Muzsikás műsorai segítettek ezt a burkot feltépni. És akkor elénekelt egy zsidó dalt, az *Ani máámim*. Elmondta, hogy esténként ezt dúdolták-énekeltek a lágerben. A dal segített. Akik énekeltek, túléltek.

Verebes Ernő

Pilinszky nagybátyánk

(Anyai nagy-nagybátyám, néhai T. G., aki közgazdászként később földműves lett, igen-igen hasonlított Pilinszkyre. Hátraférsült ősz haj, finom arcvonások, cigaretta. Ezért, a nyolcvanas években T.G. jelenléte számomra a föld költészetét jelentette. Csakhogy Pilinszky nem piros traktorral szántott. Igaz, volt abban is valami piros, amivel ő, de azt mindig elfedte egy égből permetező sűrű homály. Az a fajta fénystop, mely a mindenkor traktor-ragyogás szemérmetlen lendületét igyekszik elrejteti).

Sokan megírták már Pilinszkyt, ahogy egy verset szokás megírni, vagy ahogy egy folyót lehet folytatni általa, hogy benne úszunk, vele sodródunk, miközben a partot nézzük. Leírni azt, hogy „aszketikusán sovány” életművét hány kötet képviseli, melyik milyen verseket tartalmaz, életének mely költői szakaszát jelenítve meg. Nem leírni mindezt, csak hallgatni róla – talán még nagyobb szellemi vállalkozás. Mint ahogy a halk kérdésfeltétel is, hogy nála vajon a huszadik század következetlen, kusza világa rendeződik egy egységes, tragikus felhangú életműbe, vagy versei, prózái, levelei, mint történelmünk tanúságtévő pillanatai adnak hangot a jótékony mámor által befelé menekülő, a géppuskatűztől egy veréb szívdobbanásáig mindent meghalló költő vádbeszédének.

Nyilvánvalóan megvolt rá a képessége, hogy időről időre „restarolja”, újraélessze magát, vagy alkalmazza a resetting (újracéllítás, lenullázás) eljárását, különben minden bizonytalansággal belegabalyodott volna önnön túlhevített lelki folyamataiba. Néha bele is gabalyodott. Ám mindeközben tudatában volt annak, hogy az elme felfrissítésére vonatkozólag nem az apró, józan fékezések jelentik a legcélszerűbb megoldást, hanem két merőben más dolog: a mámorban való lassú elmerülés melegfürdő-hatása, illetve a bódulat megszűnésével járó fájdalmasan tiszta öröm. Hisz minden szabadulásnak ára van, ami önála alkalman-

ként egy versnyi megsemmisülést jelentett. Ennyi születő pusztulás már egy Beethoven-szimfóniát is elnémítana.

Azóta is, az elmúlt század tarka-barka kulisszái előtt láthatjuk őt viszont, amint beesett arcú szerzetesként, éteri hangon versimádkozó váteszként, csetlő-botló, kitagadott istenfiaként, párizsi szalonokban konyakozó világfiként, vagy a saját csendjét hallgató néma bölcsként bolyong a színpadon. A második világháború, a holokauszt, Harbach, Ravensbrück, az ötvenes évek Magyarország, az Újhold-kör szabadobozzázárt, fülledt levegője, a lét abszurd ürességének szférikus zenéje, mind-mind olyan lélek-koordináták, melyek ide-oda lökték, üzték őt, akinek reménytől megfosztott vágjai utóbb már csak a pusztulás csúcsait ostromolták. Az oda való feljutás mégis „Új embert” teremtett, nemkülönben a költészet elpusztíthatatlanságának hitét, pont azért, hogy kimondatott: Auschwitz után nem lehet verset írni.

Őt olvasva, nem hiszem, hogy megrabolhatna bennünket bármiféle pusztulás, mint ahogy azt sem hiszem, hogy egy új karóra másként múltó idót jelent. Mindazonáltal Pilinszky a huszadik század költészetének új reménye lett, aki ma is folyamatosan újul. Mert a tapasztalat, miszerint a földdel szintbe kerülni sosem egyértelmű dolog – lévén, hogy az ég is a földön kezdődik –, végül őt is megfosztotta a reménytelenség sötét szentségétől. Hisz aki kimondja a borzalmat, az fel is oldja, közelebb jutva így egy végső feloldozáshoz.

Földszínüvé tenni a napot. Ilyen, a mélységben lávaként ragyogó talajon szántott Pilinszky János. Azóta, a túlzott napkitörésektől védekezve, kétféle földruhát visel: egy igazit és egy álruhát. De esetében teljesen mindegy, hogy melyikben ismerjük fel.

a KZ-oratórium interjúit készítette:

V. NAGY VIKTÓRIA

| fotók: Eöri Szabó Zsolt

ASYOULIKEIT

S H A K E S P E A R E

AHOGY TETSZIK

William Shakespeare

Stratford-upon-Avon, 1564 – Stratford-upon-Avon, 1616

450 éve született minden idők legnagyobb drámaírója. Apja kézműves és polgármester volt, anyja egy földbirtokos lánya. Shakespeare feleségül vette Anne Hathawayt, és a házasságból három gyermek született. 1592-ben színésznek állt Londonban. 1610 körül visszaköltözött szülővárosába.

A társszerzőként jegyzett műveit is beleértve közel negyven tragédia és vígjáték alkotójaként tartják számon. 154 szonettből álló ciklusának legszebb darabjai a világirodalom gyöngyszemei.

(a leghitelesebbnek tartott Shakespeare-portré 1600 táján készült)

William Shakespeare

„RENEZÁNSZ MUSICAL”

Shakespeare és az Ahogy tetszik

„1564-ben izgalmas volt megszületni” – írja Michael Wood történész, majd így folytatja: „Shakespeare az első modern »ember«, ahogy manapság mondjuk, és a személyiségről alkotott modern kori eszmék megteremtője, sőt az ember »feltalálója«; mégis, épp ugyanennyire a gótikus keresztény Nyugat utolsó nagy szülőte is.”

Amikor a stratfordi ifjú Londonba érkezett már állt (alig egy évtizede) a Theatre-nak nevezett, kizárólag színházi előadás céljaira használt épület, és kezdtek hasonlókat építeni a gazdag arisztokraták patronálásával működő társulatok. Erzsébet királynő engedélyével és felügyelete alatt működtek a színházi vállalkozások, amelyek egyre igényelték az újabb színdarabokat.

1599-ben írta Shakespeare az *Abogy tetszik* című vígjátékát. Felhasználta hozzá a kortárs Thomas Lodge *Rosalynde* című prózáját (ami egy középkori elbeszélő költemény nyomán született), valamint Robin Hoodról szóló mesék és színdarabok sorát. Ekkor alig harmincöt éves, és kora legtermékenyebb vígjáték- és tragédiaírója, amit jól mutat, hogy ebben az évben született még a *Sok bűbő semmiért*, a *Julius Caesar*, az *V. Henrik* és a *Hamlet*, és már megírt egy sor olyan remekművet, mint a *Makrancos hölgy*, a *Szentivánéji álom*, a *III. Richárd* és a *Rómeó és Júlia*...

Shakespeare vállalkozó is volt: az egyik új színház, a Globe (Földgömb) részvényese lett. „Totus mundus agit histrionem” – ez a latin felirat állt a 3300 néző befogadására alkalmas színház színpada fölött, vagyis: „Színház az egész világ” – ahogyan az *Abogy tetszik*ből ismerjük.

A Globe 1599. június 12-én, a csillagjósok által kiszámított szerencsét hozó napon nyílt meg, egyes kutatók szerint az *Abogy tetszik* vígjátékkal (mások szerint a *Julius Caesar*ral). Akár így volt, akár nem, ez

a vígjáték egyike volt a Globe sikerdarabjainak abban az évben, a korszak afféle reneszánsz musicalje. Shakespeare két szerepet is eljátszott benne, az idős szolgát, Ádámot és a szerelmes parasztleányt, Vilit.

Nem Shakespeare volt korának legtanultabb írója, sem Oxfordba, sem Cambridge-be nem járt, mint legtöbb szerzőtársa, elclódték is kortársai „csekély latinján és még kevesebb görögjén”. Sokszor ironikusan nyilatkozott saját „műveletlenségéről”, talán Vili szerepét éppen ezért írta bele a darabba, hogy mint „tanulatlan” vidéki ember odaszűrhasson a fővárosiaknak: Vili büszke arra, hogy az erdőben született, vagyona is akad, és az esze is fog.

Shakespeare számára a dráma élő műfaj volt. Olyannyira, hogy megörökítésükről sem intézkedett. Műveit halála után hét évvel, 1623-ban barátai gyűjtötték egybe és adták ki, a következő ajánlással:

„Mi csupán egybegyűjtöttük őket, s szolgálatot tettünk az elhunytak... anélkül, hogy nyereségre vagy hírnévre vágnánk, csak hogy életben tartsuk egy olyan barát és társ emlékét, amilyen Shakespeare volt... Ezért is reméljük, hogy legjobb képességeid szerint találsz benne olyat, ami vonz és megragad, hisz szelleme éppúgy nem maradhat rejtve, ahogyan el sem veszhet. Olvasd hát őt, újra és újra, ha pedig nem tetszik, bizonyosan fennáll a veszélye annak, hogy nem érted meg őt.”

KULCSÁR EDIT

az Ahogy tetszik plakátját készítette: OROSZ ISTVÁN

A SZÍNHÁZI ILLÚZIÓ RENGETEGÉBEN

Silviu Purcărete a nőket alakító férfiszínészekről, a koncepcionális csavarról és a száműzöttek boldogságáról

Titokzatos és meghökkentő mű az *Ahogytetszik* – mondja az előadás rendezője, a világhírű román Silviu Purcărete, aki számára a darab helyszíne, az ardennes-i erdő elsősorban az illúzió, a játék, a színház világa. Azt természetesen nem árulja el, hogy hol is található ez az erdő...

Szeretett volna a Shakespeare-kori, 16. századi Londonban élni?

– Egyáltalán nem. Köd, kosz, zaj, nyomor, betegségek, mindez zavart volna. Nekem a 20. század – színházilag legalábbis – nagyon megfelel. Ennek az a magyarázata, hogy sohasem szerettem volna színész lenni, mindig is a rendezés érdekelt, és a rendező mint művész csak a 20. században jelent meg. Shakespeare korában, a reneszánsz idején szívesen lettem volna festő valahol Észak-Itáliában.

Rendezett már Shakespeare-t hazájában, Romániában, továbbá Norvégiában, Franciaországban, Magyarországon és Angliában is. Más nyelvek, más kultúrák – Shakespeare vajon ugyanaz?

– Sokkal nehezebb, ha olyan országban rendezek – mint például Norvégiában vagy Magyarországon –, amelynek nem ismerem a nyelvét. Itt természetesen fordításokat használunk, és minden fordítás a shakespeare-i mű ihletésére született irodalmi variáció egy másik író, költő megfogalmazásában. Ezért Anglia és a világ többi része között az alapvető különbség, hogy Angliában Shakespeare nem csupán egy drámaíró a sok közül, hanem az első és a legnagyobb. Náluk Shakes-

peare és az angol nyelv egyet jelent. Életművét a magukénak vallják, és szentnek tartják minden szavát. Szinte vallásos tisztelettel viszonyulnak alkotásaihoz, mint a liturgikus szövegekhez. Angliában egy sort sem hagyhattam ki *A viharból* – ez azért túlzás!

Az olvasópróbán, a közös munka kezdetén elárulta, hogy már régen foglalkoztatja az *Ahogytetszik* színpadra állítása. Miért?

– A titokzatos, a megfejthetést igénylő művek érdekelnek, mert szerettem azt a felfedező munkát, amit a mű színpadra állítása jelent. Nem azért rendezek meg bármit is, hogy másoknak bizonygassam, mennyire ügyesen tudok értelmezni. Azok a szövegek izgatnak, amelyek gazdagságukkal, rejtélyességükkel arra készítetnek, hogy megkeressem és megfejtssem a bennük rejlő titkokat. Ilyen titokzatos és meghökkentő darab az *Ahogytetszik*. Az ember azt sem tudja, hogyan fogjon hozzá, olyan sokféle értelmezési kiindulópontot kínál. Ez a dráma is olyan, mint egy kastély, amelynek számtalan bejárata van, és nem tudni melyik, hova vezet, csak ha az egészet bejáród. Ráadásul a mű megannyi témája is érdekes: álrühába öltözés, férfi-nő viszony, szerelem...

William Shakespeare:

Abogy tetszik

vígjáték két részben

Száműzött herceg, Frigyes – ÚJVÁRI ZOLTÁN I Rosalinda – TRILL ZSOLT I Jaques – UDVAROS DOROTTYA I Amiens, Dénes, udvaronc – KRISTÁN ATTILA I Célia – FEHÉR TIBOR I Le Beau, udvaronc – SCHNELL ÁDÁM I Próbakó – REVICZKY GÁBOR I Olivér, udvaronc – TÓTH LÁSZLÓ I Orlando SZATORY DÁVID I Ádám – BODROGI GYULA I Corinnus, udvaronc – SZARVAS JÓZSEF I Silvius, udvaronc – RÁCZ JÓZSEF I Phoebe, udvaronc – FARKAS DÉNES I Juci – EPERJES KÁROLY I Vilmos – KÖLESÉRI SÁNDOR I Charles – HORVÁTH ATTILA

Hymen, udvaroncok, énekesek, tündérek, maszkok:

SÓPTEI ANDREA, TÓTH AUGUSZTA, ÁCS ESZTER e. h., KATONA KINGA e. h., KISS EMMA e. h., MIKECZ ESTILLA e. h., ROEHNELT ZSUZSANNA e. h., PÁLL MÓNKA e. h.

Fordította: Jánosházy György // Díslet: Helmut Stürmer // Jelmez: Dragoş Buhagiar // Zene: Vasile Sirlu // Koreográfus: Baczó Tünde // Dramaturg: Kulcsár Edit // Tolmács: Boldizsár Emőke // Zongorista: Komlósi Zsuzsanna // Szaxofonos: Gyenes Béla // Ügyelő: Lencsés István, Géczy István // Súlyó: Sütő Anikó // Rendezőasszisztens: Kolics Ágota

Rendező: Silviu Purcărete

mikor? hol?

PREMIER: 2014. február 14., 19 óra – Nemzeti Színház, nagyszínpad

Milyen hatással van a darab értelmezésére – elsősorban a férfi-nő viszonyra gondolok –, hogy a mű születése óta eltelt jó négyszáz esztendőben sok minden megváltozott?

– Ó, én nem hiszem, hogy drasztikus változások történtek volna ez ügyben. A következő századokban sem bántak másként a nővel, mint Shakespeare idejében. A nők helyzetében, megítélésében látványos változások talán csak az utóbbi ötven évben történtek, de még nem tudhatjuk, hogy ezek hova vezetnek... Szerintem minden érvényes ma is, amiről Shakespeare beszél, ugyanazok az alaphelyzetek léteztek akkor is, ma is.

Az Erzsébet-kori színházi szokásoknak megfelelően a Nemzetiben is férfi színészek alakítják a női szerepeket. Ez segíti a darab megértését?

– Nem szokatlan a színháztörténetben, hogy csak férfiak vagy épp ellenkezőleg, csak nők játszanak minden szerepet. A japán kabuki társulatok kezdetben kizárólag nőkből álltak, később pedig csak férfiakból, akik minden szerepet tókéletes női maszkokkal alakítottak. Úgy gondolom, hogy ha kicsit eltávolodunk attól a tárgytól, amit vizsgálunk, jobban meg is tudjuk érteni, nagyobb esélyünk van a pontosabb értelmezésre. Ez a színházban is jó módszer lehet. Ha tehát férfi színész játszik női szerepet, pontosabban láttathatja mindazt, ami ezt a szereplőt mozgatja. És ez fordítva is igaz. Nincs ebben olyan nagy titok, ez is egy színházi alaphelyzet. Nem történik más, mint amikor egy színész a gonoszt eljátszva olyasmiket cselekszik a színen, ami egyébként távol áll tőle.

Az Abogy tetszikben még ez meg is van csavarva, hiszen a szereplők álöltözetben jelennek meg.

– Shakespeare zseniálisan játszik a nemekkel, az álöltözetrel, a szerelmi vággyal és csalódással. A Rosalindát alakító fiúszínész azt a lányt játssza, aki fiúnak öltözve lányt alakít. És természetesen mindenki szerelemes lesz: Silvius Phoebét szereti, Phoebe viszont Ganymedest,

„...Silvius Phoebét szereti, Phoebe viszont Ganymedest, Ganymedes azonban Orlandóba szerelmes, Orlando ugyanakkor Rosalindáért eped, aki maga Ganymedes...”

Silviu Purcărete

(1950) egyike a világ legelismertebb rendezőinek, Tokiótól Melbourne-ig, Montrealtól Münchenig, Béctől Glasgowig, Londontól São Paolóig a legnevesebb színházakban dolgozott. Bukarestben született, itt végzett rendezőként. A '90-es évek elején a leghíresebb román művész-színház, a Bulandra igazgatója volt, 1996 és 2002 között a franciaországi Limoges színházát vezette, ahol színházi iskolát is alapított. Jelenleg Párizsban él.

Ganymedes azonban Orlandóba szerelmes, Orlando ugyanakkor Rosalindáért eped, aki – ezt a férfi persze nem tudja – maga Ganymedes... Az Erzsébet-kori játékmódot idéző koncepciót egy csavarral még megtoldottam: Jaques szerepére Udvaros Dorottyát kértem fel.

Az Abogy tetszik az ardennes-i erdőben játszódik, ahol a száműzöttek menedékre lelnek. Önnek mit jelképez ez az erdő?

– Az erdő az a hely, ahol újrafogalmazták a törvényeket. Robin Hood az erdőben a saját maga alkotta törvények szerint élt társaival. Az Abogy tetszik is részben ilyen történetekből építkezik, ráadásul a darab végén egy mesés fordulattal az erdőbe lépő gonoszok is megjavulnak. Persze az ardennes-i erdő elsősorban az illúzió, a játék, a színház világa. Szívesen vagyunk mi is száműzöttek a „színházi illúzió rengetegében”...

A budapesti Katona József Színházban évekkal ezelőtt Shakespeare-t, a közelmúltban Debrecenben operát, valamint a Nemzetiben is látható Scapin, a szemfényvesztő című Molière-darabot rendezte. Szeret magyar színészekkel dolgozni?

– A mostani a harmadik munkám magyar prózai társulattal, így még nem tudnék messzemenő következtetéseket levonni. Sajnos nem tudok magyarul, ez némiképp nehezíti a munkát. De Magyarországon, Romániában és azokban az országokban, ahol a színházakban még vannak társulatok, sokkal kellemesebb, családiasabb légkörben lehet dolgozni, és még lehet találkozni idős, öreg színészekkel is! Nyugaton – például Franciaországban, Angliában – már nincsenek társulatok, szabadúszó színészekből áll össze az adott produkció szereposztása, és ezt a sok bizonytalansággal járó életmódot az idősebbek már alig tudják vállalni. Én olyan helyen szeretek dolgozni, ahol szívesen fogadnak, és ahol a közös alkotómunkára koncentrálnak. Itt, a Nemzetiben erre van lehetőség.

KULCSÁR EDIT

NŐ? FÉRFI? FILOZÓFUS

Udvaros Dorottya – Jaques

Színház az egész világ... így kezdődik a drámairodalom egyik leghíresebb monológja. Az *Ahogy tetszik* méla Jaques-jának híres szavait ezúttal Udvaros Dorottyától halljuk majd. A Shakespeare-vígjáték próbafolyamának az elején munkáról, sikerekről, kudarcról is beszélgettünk.

Csupa férfi játszik a darabban. Első hallásra akár morbidnak is tűnhet az ötlet: a női szerepeket – a fiatal szerelmeseket is – férfiak alakítják.

– Minden azzal kezdődik majd, hogy a társulat bemegy a színpadra, és egy előadásra készülődnek. Ez már olyan alaphelyzet, ami lehetőséget ad arra, hogy elkezdődjön: a játék. Színház a színházban – itt aztán mindent szabad! Az *Ahogy tetszik* is tele van játékkal – a nemekkel és a felcserélésükből fakadó helyzetek humorával. Egy férfi színész női szerepet kap, Rosalindáét, a történet szerint ez a női szereplő férfiruhába öltözik, majd ez a férfiruhába öltözött női szerepet játszó férfi azt mondja a partnerének, Orlandónak: játszunk azt, hogy én lány vagyok, és udvarolj nekem. Ezt rakjuk össze! Amikor Rosalindát játszottam, iszonyatosan küzdöttem azzal, miért nem mondom meg Orlandónak: „figyelj, én vagyok az, akit szeretsz, csak száműztek, ezért egy férfi áruhájába bújtam!”

Udvaros Dorottya az egyetlen nő a szereposztásban, aki viszont egy férfit alakít.

– Jaques figurája nem „férfi”. Legalábbis abban az értelemben nem, mint egy klasszikus shakespeare-i macsó, amilyen például Othello. Nem az a fontos, hogy Jaques nő vagy férfi. Ő a szellem embere, filozófus, aki erős kritikai érzékkel minden disszonanciára élesen reagál. Érdekes figura azért is, mert a darab végén hazatérhetne a gazdájával a száműzetésből, ám ő inkább a gonosz – a darab végére megjavuló –

trónbitorlóval marad. Nem nyugodt életre vágyik, hanem az új helyzet különlegessége izgatja...

A méla Jaques-é a drámairodalom egyik leghíresebb monológja.

– „Színház az egész világ...” Annyit elárulhatok, hogy különleges körülmények között mondom majd el ezt. Szinte „kényszeríteni” fognak rá... – a napokban éppen ezt próbáltuk.

Szeret próbálni?

– Egyik szereptől a másikig élem az életet. A szerepek – némelyikkel akár évekig is együtt élek –, a próbákon születnek meg. Nagy tehát a tét, másfelől a próbafolyamat a színészi munka legérdekesebb része. Jelen esetben ráadásul megismerem egy olyan rendezőt, aki más kultúrkörből érkezett. Purcárete sokfelé dolgozott már, igazi nagy alkotó, és a román színház, amelynek egyik neves képviselője, nagyon erős. A próbák minden pillanatát élvezem.

Mikor, mitől jó a munka?

– Egy próbafolyamat alapvetően minden esetben ugyanolyan. Az ember figyelni a munkatársakat, akikkel éppen egy csapatba került, nézi, kinek mi jut eszébe az anyagról. A legfontosabb, hogy a rendezőnek mi jut eszébe, aztán mi jut eszembe nekem, és hogy hogyan illeszkednek egymáshoz ezek a gondolatfoszlányok. Szerencsés esetben a rendező-

től nagyon erős impulzusok jönnek. Az olyan rendezőket szeretem, akik tudják, mit akarnak, velük mindig könnyű. Az a tapasztalatom, hogy egy-egy nagy rendező-művész fejében pontosan él egy vízió a darabról, sok-sok apró részletet kidolgozott már elméletben, de – és ez számomra nagyon fontos – mindig hagy mozgásteret a színésznek. Nem elégszik meg azzal, hogy csupán végrehajtsam, amit ő kigondolt. Arra is kíváncsi, ami énbennem megfogalmazódik. Hiszen valamiért engem választott a szerepre, és nem más. Ez a kíváncsiság nagyon inspiráló.

Azt mondja, jó rendezővel „könnyű” dolgozni.

– Nem az a kérdés, hogy nehéz vagy könnyű. A lényeg: az út. És ilyenkor van sírás, nevetés, kétségbeesés – ezerszer. De dolgozik bennem egy motor, hogy ezeregyedszer is megpróbáljam. És – hogy úgy mondjam –, van már némi tapasztalatom arra nézve, hogy a munka eredményeként a dolog elkezd működni. Az elején azonban sose tudja az ember, mi hogyan alakul. Lehet, hogy a második héttől borzalmas napok jönnek, mert nem találok a kulcsokat a szerephez, lehet, hogy csak a végén jön a pánik... Amikor belefogok egy új darab próbáiba, sosem az a cél, hogy minél könnyebben megússzam, hanem hogy minél gazdagabban föl tudjuk tární a mű, a szerep és a többi szereplő közötti viszonyok mélységeit. Ehhez azonban magamnak kell összerakom az egészet, mint egy kirakós játék apró darabkáiból a teljes képet. Ez akár elementáris élménnyé is növekedhet. De ezzel nem törődik az ember, mert ezt nem lehet akarni, az ilyen élmények egyszer csak megszületnek. Egy előadás, egy alakítás sikere is ilyen élmény. Ezt nem lehet előre tudni, akarni, erre nem lehet előre fölkészülni, és nem is ezzel a céllal kezdek bele a munkába. Mindig jó akarok lenni, de nem azért, hogy na most aztán learatom az összes díjat!

A sikerre nincs is garancia...

– A színészi pálya kudarcok sorozata. Azok a sikeres szerepek, amelyekre a nézők emlékeznek, csupán pillanatok. Mindaz, ami a pillanatok „mögött” van, hosszú, keserves munka, olykor gyötrelmek sorozata. Gondoljunk egy táncosra! Egy tökéletes mozdulat sokszor szinte kegyetlen testi gyötrelmek árán születik meg. Ki tudja, hányszor műtötték a térdét, hány véres balettcipőt nyúlt el. Aztán a színpadon azt látod, hogy könnyedén forog, röpül. Ugyanígy megkínlódik a színész, hogy a monológja hitelesen hangozzon el a színpadról, csak más eszközökkel és módszerekkel kínozzuk magunkat. De amikor kint állok a színpadon, már engem sem érdekel, mennyi munka van a szavaim, hangsúlyaim mögött. A néző sem erre kíváncsi.

Mikor tud a színpadon örülni?

– Nekünk, színészeknek az a fontos, hogy estéről estére közösen járjunk be egy utat a nézővel. Ők ezért jönnek színházba, mi pedig azért megyünk fel a színpadra, hogy erre a közös útra elhívjuk őket. A nézőtér csöndjéből, a közönség nevetéseiből, érzékenyüléseiből, sírásából és a tapsokból nagyon finoman „levetető”, hogy ez sikerült-e. Ha nem, elégedetlen vagyok, keresem a hibát, elsősorban magamban. Ha sikerül, örülök, és boldog vagyok.

„A játék öröme hozza a jó megoldásokat.”

LAZÁN

Trill Zsolt – Rosalinda

Az egész élet játék, ami véresen komoly is tud lenni. Aki erről egyszerűen és könnyedén tud mesélni, az igazi Mester – mondja a Rosalindát alakító Trill Zsolt az Ahogy tetszik rendezőjéről: Silviu Purcăretéről.

A Tüzes angyal című operában az eseményeket irányító néma szereplőt alakította, aztán következett a Scapin, a szemfényvesztő, amelyben a címszerepet játssza. Mindkét előadást Silviu Purcărete rendezte.

Szeret vele dolgozni?

– Nagyon. Mert nincsenek benne görcsök. Bejárta a fél világot, más a gondolkodása, az észjárása, mint ami errefelé jellemző. Tele van élettel! Látszólag sötétben látja a világot, de az ég végül kitisztul, minden a helyére kerül. Látványban is érezteti a sötétséget, ami bennünk, körülötünk van. Fontos számára a közeg, az atmoszféra, amiben az előadásai játszódnak. Ezzel együtt mindig nagyon színes, amit Purcărete színpadán látunk. Nála a sötétségnek is van színe!

Mit jelent az, hogy nincs benne görcs?

Könnyedén veti fel a problémákat. Az az érzésem, hogy az életben is van benne egy adag lazaság. Nem veszi magát véresen komolyan. Játsszik. Az egész élet játék, ami véresen komoly is tud lenni. És ha kell, a

vért is megmutatja. Mindemellet költői, nem szájbarágós, amit a színpadon létrehoz. Egyszerűen, de hatásosan tud szólni nagyon fontos dolgokról. Már túl van valamin. Neki már nem kell önmagán dolgoznia, már leszűrt sok mindent az életből, és ebből a nézőpontból figyel, értelmezi ezt a nagy sürgésforgást. Igazi mester. Söptei Andrea rám is szólt az egyik próbán, hogy tényleg végig fogom beszélni a próbafolyamatot, vagy hagyom a Mestert is szóhoz jutni? Igaza van, őt kell hallgatni. A nagy rendezőket hallgatni kell. És érdemes hallgatni rájuk.

A rendezőnek van víziója a darabról. A színésznek is van víziója a szerepről?

Persze, forog bennem a saját filmem. Mint amikor olvasás közben beindul a fantáziád, és életre kel egy regény. Olvasom a darabot, és megszületik belül egy saját változat, ami szinte biztos, hogy nem egyezik a rendező víziójával. A jó rendező azonban el tudja mondani, hogy mit akar, mi a felállás. Purcărete megteremtett egy világot, az ő Ahogy tetszik-világát. Én a magam elképzelését már ebben az adott keretben alakítom, és – hogy a hasonlatnál maradjunk – eszrint forgatom magamban újra a filmet jelenetről-jelentre.

Férfiként nőt játszani sikamlós pálya.

Ha jók a helyzetek, és lehet rajta nevetni, miért ne?! De azért ez nem egy új „találmány”. Shakespeare korában is így csinálták. A játék öröme hozza majd a jó megoldásokat.

Próba közben Bodrogi Gyula és Szatory Dávid

FÉRFIVÁ ÉRIK

Szatory Dávid – Orlando

Egy fiú a szerelem hatására – és hogy végre kiáll saját magáért, az igazáért, a becsületéért –, a szemünk láttára érik férfivá. Ezt az utat kell bejárnom – mondja az Orlandót alakító Szatory Dávid.

– Az *Ahogy tetszik* története szerint az idősebb testvér, a trónbitorló herceg sanyargatja, megalázza, szinte kifosztja a legkisebbet, Orlandót. Jó nevelés helyett parasztként bánik vele, és a fiúnak a hercegi udvarban nem a családi asztalnál, hanem a béresek között van a helye. Orlandót azonban sokan szeretik, mert jó ember, és megvan a magához való esze is. Elsőre úgy tűnik, vagány gyerek, aki épp megelégszik méltatlan helyzetét. Elindul szerencsét próbálni. Valójában még csak egy suhanc, alig több mint egy gyerek, aki nagyon fél a bátyjától – ez is például a figurának egy olyan apró jellemvonása, amely a próbák során derült ki számomra. Éppen azt a folyamatot lesz érdekes megmutatni, ahogyan fiú a szerelem hatására – és hogy végre kiáll saját magáért, az igazáért, a becsületéért –, a szemünk láttára érik férfivá. Ezt az utat kell bejárnom. Nem tudom, hogy egy szerep kidolgozásának a folyamatában én válok-e a szerephez hasonlóvá, vagy magamra alakítom a szerepet. Jár az agyam, folyamatosan a figurámon gondolkodom. Mit is tennék én, ha nekem lenne ilyen az életem, ha velem történe mindez... A próbák ele-

jén még csak „helyezkedem”, igyekszem ráérezni, mi a stílus, melyek a mű, a szerep „játékszabályai”. Sokat „lövöldözöm” vaktában.

Örökérvényű gondolat: a rendező mindent tud a szerepedről, a karakteredről, ezért a próbák elején hallgatni kell rá, mindent meg kell tenned azért, hogy megértsd, mit szeretne; aztán – remélhetőleg – eljön a pillanat, amikor már én tudok többet a figuráról, sőt: a figura önmagáról...

Akkor a legjobb dolgozni, amikor – ahogy mondani szoktuk – pofán csap egy szerep. Amikor felforgatja az életemet. Amikor azt érzem: ezt rám írták. De ilyenkor is küszködni, gürcölni kell. Egyébként vívódó alkat vagyok, és a kételkedés, a folyamatos keresés mindig előre visz. Van, amire könnyen rátalálok egy szerepben, de van, amiért keményen meg kell dolgozni... és egyszer csak működni, élni kezdenek a mozdulatok, a gesztusok. Már nem én beszélek, cselekszem, hanem a figura – és ekkortól már érzem, hogy játszom.

Az *Ahogy tetszik* bemutatójáról szóló összeállítás interjút készítette: BABARCZY VERONIKA | fotók: EÖRI SZABÓ ZSOLT

Csorba László

Egyedi és sokszínű

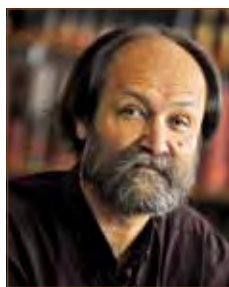
*„a magyar európaias legyen, s az, mit európainak nevezünk,
e honban mindig magyar maradjon”*

Kossuth Lajos

A magyar nemzetről való modern gondolkodás a 19. században alakult ki – és nagyszerű örökséget hagytak ránk azok az „alapító atyák”, akik többek között a Nemzeti Múzeumot és a Nemzeti Színházat is megalkották. Ha jól sáfarkodunk vele, ma is segít az eligazodásban. Figyeljük csak, miért is nevezte Kossuth Lajos a legnagyobb magyar-nak Széchenyi Istvánt? „Ujjait a kornak üterére tev és megértette lüktetéseit. És ezért, egyenesen ezért tartom én őt legnagyobb magyarnak.” Ezt kell ten-nünk nekünk is, ha érvényes értelmet szeretnénk adni az intézményeink nevében álló „nemzeti” jelzőnek.

Miről beszél, mire tanít ma korunk „üterének lüktetése”? Eltelt majd kétszáz esztendő, és természetes, hogy többet tudunk nemzetről és világról, mint eleink. Nyelvünk és kultúránk önértékeit továbbra is szeretjük, becsüljük, büszkék vagyunk rá. De a földgolyó egyre kisebb lesz, miközben egyre több ember él rajta. Ma az a jó magyar hazafi, aki egyben jó közép-európai (Duna-völgyi, Kárpát-medencei) és jó európai hazafi is. Viták, érdekütközések mindig vannak és lesznek, de ha ezeket nem oldjuk meg együtt időben, akkor a kontinentális kihívásokra nem lesz közös kontinentális válaszuk. Márpedig a globális problémákat – víz, levegő, energia, klíma, környezetszennyezés, természetvédelem – önmagában egyetlen nemzet sem tudja megoldani. Hazánk Európában fekszik, így a magyar hazát megmenteni, fenntartani is csak Európával együtt lehet.

A magyar kultúra creje többek között abban rejlik, hogy európai jellege mellett mindig érezhető az önálló íze, semmi mással össze nem téveszthető, egyéni sajátossága. A maga képére fordítja az európai ösztönzéseket, és a maga belső világából sarjadó alkotásokkal járul hozzá a közös értékek gazdagításához. Ahogy Kossuth Lajos fogalmazott: a cél az, hogy *„a magyar európaias legyen, s az, mit európainak nevezünk, e honban mindig magyar maradjon”*.

Történészként 1979–1991 között a Magyar Tudományos Akadémia (MTA) Filozófiai Intézetében dolgozott. 1991-től az ELTE Művelődéstörténeti Tanszékének docense. 1998–2003 között a római Magyar Akadémia tudományos igazgatója, majd öt éven át igazgatója volt, ezután az MTA Történelemtudományi Intézetének igazgató-helyetteseként tevékenykedett. 2010 óta a Magyar Nemzeti Múzeum főigazgatója.

A közös európai hazát épp ezért csak összetett együttműködés-ként van értelme elképzelni, amelyben nemcsak mi, hanem a történelmileg kialakult többi nemzetek is megőrzik egyedi arcukat, nyelvi és kulturális sokszínűségüket. Ez a törekvés ugyanakkor felismerés is: érzékennyé tesz minket arra, hogy saját nemzetünk belső működését is jobban értsük. Mert a nemzet „befelé” is ugyanígy végtelenül gazdag: egyének és csoportok bonyolult halmaza, amelyek sorsa és történelme is – az átél sok hasonló hatás ellenére – kicsit mindig más és más. Ki vitatná, hogy Esterházy Pál herceg nagyszerű magyar hazafi módjára cselekedett, amikor 1848 márciusában Bécsben segített ki-harcolni a felelős magyar kormány kinevezését, és ezzel a forradalom egyik legfőbb követelésének teljesítését? Vagy ki vitatná, hogy Kohn honvéd közlegény is nagyszerű magyar hazafi módjára cselekedett, amikor 1849 februárjában úgy harcolt Cibakházánál a fogságba esett Leiningen-Westerburg Károly (a jövődó aradi vértanú) kiszabadít-ásáért, hogy átlótték az egyik bordáját és a combját? Ám ki állítaná, hogy mindkét ember pontosan ugyanazt élte át, és később ugyanar-ra emlékezett a forradalom és a szabadságharc sorsfordító napjaiból, mint a másik? A mi mai „nemzeti” intézményeinknek mégis olyan-nak kell lenniük, hogy mindkettőjük – és még 15 millió másik is – a magáénak érezze, ami ott történik. Erre figyelmeztet korunk „üteré-nek lüktetése”.

Nagyszerű kezdeményezésnek tartom, hogy meghívjuk barátainkat és európai honfitársainkat egy színházi fesztiválra Oslótól Pétervárig, Moszkvától Újvidékig és még távolabbról, Tbiliszből, Bagdadból, hogy a „nemzeti” kívül-belül táguló fogalmáról – és így vi-lágunk és kontinensünk sorsáról – beszélgessünk. Hiszen József Attila szavai sürgetőbbek, mint valaha: *„rendezni végre közös dolgainkat, ez a mi munkánk; és nem is kevés.”*

A 21. század globalizálódó világában, az Európai Unióban van még létjogosultsága annak, hogy felvessük: mitől nemzeti egy múzeum, egy színház? Ha igen, mitől az? Miben különbözik más múzeumoktól, színházaktól azon kívül, hogy nevében szerepel ez a jelző?

Baán László és Csorba László Magyarország nagy hagyományú nemzeti intézményeit vezetik – mit jelent számukra ez a megkülönböztetés, milyen hagyományokra építkezve tölthető meg korszerű tartalommal az intézményi credo? Vidnyánszky Attila a Nemzetit az egész nemzet színházaként értelmezi – milyen elvek és gyakorlat mentén teszi ezt? Kiss Csaba azon öt vidéki teátrumok egyikét (a miskolcit) vezeti, amely immár nemcsak a nevében viseli a nemzeti jelzőt. Végül Szörényi László professzor a „nemzeti” szó jelentéstörténetének néhány részletébe avatja be az olvasókat.

Baán László

Körülöttünk és bennünk

„Mindenfelé keressük a magyar nemzetet; kinn Ázsiában, fenn a Jeges-tengernél, bátul az ősbistoriában, magasán a fényes rangúaknál, csak ott nem keressük, ahol van: körülöttünk és a mai napon.”

Jókai Mór

Minden, ami nemzeti – a kultúra pedig különösképp –, az körülöttünk és bennünk van. Benne élünk, hozzá tartozunk. Történelmi távlat ad neki tekintélyt, viharban is megtartó tőkesúlyt; de a mában, velünk folytatódik. Nem lehet mesterségesen leválasztani a múlttól, mert menthetetlenül elvérzik, de nem lehet vákuumba se tenni a jelenben, mert sorvadni, pusztulni kezd úgy is.

Amikor múzeumot építünk a nemzeti kultúrának, egyszerre kell védenünk a feledés, az érdektelenné válás, az aránytalanság és a téves értékítélet viszontagságaitól. Ugyanakkor engedni kell élni, hatni és hatást befogadni.

Intézmény esetében a „nemzeti” jelző egy küldetéshez járul. Meg kell ragadni és be kell mutatni ebből a magunk teremtette és magunk körüli világból mindazt, ami érték, ami tehetségből született. Ez a feladat a 21. században sem lett döntően más, mint korábban. Az eszközök változtak és a pálya, amelyen művek és gondolatok közlekednek: lassú országutakról sokszávos szupersztrádákra. Mi azt szeretnénk megmutatni, hogy nem kell sávot váltanunk ahhoz, hogy eljussunk a nemzetiből a nemzetközibe, a világszerte elfogadottra. Egy vérkeringés része vagyunk, a hatások át- meg átoltódnak egymásba.

Legszébb kultúrákövetítő hagyományainkra támaszkodhatunk ebben, amely történetileg leginkább személyes törekvések találkozását jelentette. Ide egy-egy európai léptékű, kitekintésű uralkodó, arisztokrata vagy éppen művész, művészcsoporthoz személyes eltökéltsége, újat teremteni vágyó akarata révén érkeztek az európai szellemi áramlatok.

Közgazdász diplomát szerzett, volt fővárosi önkormányzati képviselő és a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának államtitkára is. 2004 óta a budapesti Szépművészeti Múzeum főigazgatója, 2012 óta a Nemzeti Galériát is vezeti. A Liget Budapest Projekt miniszteri biztosaként a Városligetbe tervezett múzeumi negyed megvalósítását koordinálja: 2018-ra itt épül fel az Új Nemzeti Galéria (együtt a Ludwig Múzeummal), a Magyar Néprajzi Múzeum, a Magyar Zene Háza, a Magyar Fotográfiai Múzeum, valamint a Magyar Építészeti Múzeum.

Ha mindez embertől emberig természetes volt, most művektől műve-
kig, közönségtől közönségig is működni kell. Nincs is izgalmasabb
annál, mint amikor az egymás mellé helyezett művek beszélgetni
tudnak egymással, mert van közös nyelv, amelyen szólhatnak. És per-
sze van kurátori és intézményi értelmezés, amely megszólaltatja őket.
Minden nemzeti intézmény feladata, hogy tolmács legyen ebben a pár-
beszédben, amely a nemzetek között zajlik. A magyar műveket – régi
mestereket és kortársakat egyaránt – el kell vinni külföldre, a külföldi-
ek közül a legjobbakat el kell hozni hozzánk.

Mi magyarok gyakran hajlamosak vagyunk azt hinni, hogy hatást
csak importálni tudunk, mi sosem érünk, érhetünk el az általunk te-
remtett nagy sikereikig. Pedig a legjobbaink évszázadok óta tudtak s
tudnak az emberiség egészét érintő érvénytelő műveket
létrehozni. Ha rálátásunk van a világra, sosem fogjuk úgy gondolni,
hogy valamiféle periférián élünk. Egy nemzeti közgyűjteménynek
mindig tükröt kell tartania saját magunk elé, amelyben egyfelől a
múlttól a jelenig ívelően összegyűjtve láthatjuk a legjavát annak, amit
nemzeti közösségünk megalkotott, másfelől ezt be kell helyeznie abba
a szövetbe, amit az egyetemes kultúra jelent számunkra. S mindennek
célja ugyanaz, mint akár egyetlen műalkotásnak: hogy megérthessük
önmagunkat és világunkat.

A Pesti Magyar Színház – egy korabeli képeslapon

A Nemzeti Színház a Blaha Lujza téren

Vidnyánszky Attila

Hagyomány – korszerűség – nemzetköziség

„A színház az egyik legkifejezőbb eszköz egy ország építésére. Légsúlymértő, mely egy ország nagyságát vagy hanyatlását jelzi. A finom érzékenységtől, és minden ágában – a tragédiától a bohózatig – jól irányított színház néhány év alatt képes megváltoztatni egy nép fogékonyságát.”

García Lorca

Az elvek

„...én mindig is nemzeti színházat csináltam” – valamikor 2002 táján mondtam ezt, amikor Márta Istvánnal közösen pályázatunk a Nemzetibe. Kaptam is érte hideget, meleget, pedig részemről természetes volt a kijelentés. Nem véletlen, hogy a beregszászi társulatom nevében Illyés Gyula mellett a magyar és a nemzeti jelzők is szerepelnek. Húsz éve, a társulat alapításakor 170 ezres, ma már csak mintegy 140 ezres kárpátaljai közösség iránti felelősség diktálta ezt. Kisebbségi létben szocializálódtam, és ebben a közegben a színház többet és mást jelent, mint csupán esztétikai élvezetet. Nekem az alapításkor egyszer és mindenkorra tisztáznom kellett a viszonyomat nemcsak saját nációmhoz, de azokhoz a szimbolikus tartalmakhoz is, melyek a magyar nemzeti színházi hagyomány alapját képezik. Számomra színpad és közönség viszonylatában ma is a szolgálat fogalmával megragadható, esztétikán túli tartomány a mérvadó.

A beregszászi társulattal elért művészi eredményeket és az általunk kivívott morális státust 2006-ban összegeyztetetőknek véltem azzal a sokak által „avittasnak” minősített tradicionális nemzeti színházi működési modellel, amit akkor a debreceni teátrum is képviselt. Ez a reformkísérlet a Csokonai Színház példáján felbuzdulva immár országos

A kijevei Állami Karpenko-Karj Színház- és Filmművészeti Egyetemen szerzett rendezői diplomát. A beregszászi Illyés Gyula Magyar Nemzeti Színház alapítója, 1993 óta művészeti vezetője, főrendezője. 2006 és 2013 között a debreceni Csokonai Színház művészeti vezetője, megbízott igazgatója, 2009-től igazgatója volt. 2008 és 2010 között a szegedi Mezzo, majd az Armel Operaverseny és Fesztivál művészeti igazgatójaként is tevékenykedett. 2011 óta a Kaposvári Egyetem Színházi Intézetét vezeti. 2013-tól a Nemzeti Színház főigazgatója.

méretűvé terebélyesedett, és jogszabályi kereteket is nyert az új Előadóművészeti Törvény megszületésével.

A modellnek a lényege már Beregszászban körvonalazódott, és ma is összefoglalható ebben a három szóban: hagyomány – korszerűség – nemzetköziség. Egyre inkább úgy látom, hogy a magyar színháztörténetben ez a hármas vezérelv húzódik végig a hivatásos színjátszás fővonalán, a kezdetektől napjainkig. S talán ugyanez a mélyebben fekvő azonosság, az összes magyar színházművészt belsőleg motiváló közös szemléleti alap volt végső soron a debreceni színházi műhely hazai sikerének is a titka, emberi és művészi értelemben egyaránt.

Fontos kérdés az állami feladatvállalás mibenléte, amit a szakmában sokan úgy interpretálnak, mintha ebben az esetben egy olyan illetéktelen kormányzati beavatkozásról volna szó, mely a művészi szabadság korlátozását eredményezi. Úgy gondolom, nagyon is érthető, hogy

A Hevesi Sándor téri épületben

2002-től a Duna-parti új otthonban

e körül a kérdés körül lángoltak fel leggyakrabban a viták – szinte az intézmény 1837-es alapításától kezdve egészen napjainkig. A 177 évre visszanyúló nemzeti tradíciónak van létjogosultsága, igazgatóként a kultusz mibenlétét és művelésének mikéntjét tekintem elsődlegesnek. E kérdéskör újbóli felvetése és újrafogalmazása nélkül nem jöhet létre valódi konszenzus az állam, mint a kultusz fenntartásában érdekelt fél, és a színház, mint a kultusz művelője között.

A két világháború közötti idők után – amikor nemzetközi viszonylatban is csúcsformáját futotta a Nemzeti – állami eszközökkel csak az első Orbán-kormány próbált pozitív előjellel beavatkozni a Nemzeti Színház életébe, amikor egy nagyvonalú gesztussal, rekordidő alatt felépített egy állandó játszóhelyet biztosító új színházat, s annak működéséhez a többi államilag támogatott színháznál nagyobb költségkeretet is biztosított, továbbá a nemzeti színjátszás kultuszának megerősítése céljából létrehozta a „nemzet színészé” intézményét. Ezeket az intézkedéseket a színházi szakma mint természetes járandóságot fogadta; de sem akkor, sem azóta nem vált központi kérdéssé a kortárs magyar kulturális közéletben az, hogy jelent-e mást vagy többet az ehhez a társulathoz való tartozás. Azt hiszem, jogosan állítom, hogy ez a kérdés nem tartozik az „archaizmusok” körébe, hiszen ez a mostani állapot – az új Nemzeti Színház épülete és működtetésének új rendje – csak 2002 óta áll fenn.

A mindennapok

Alapvető kérdés az elveken túl, hogy hogyan valósulhat meg, öltethet a színpadon testet a „nemzeti színházi eszmény”. Három területet emelek ki.

Műsorpolitika: „létezik” egy klasszikus nemzeti színházi repertoár, amely a *Bánk bán*, a *Csongor és Tünde*, a *Tragédia* triászán túl Balassitól Szigligetin, Bánffy Miklóson, Molnáron át egészen Örkényig tart... Nem minden színháznak feladata, de a Nemzetié biztosan az, hogy ebben a képzeletbeli repertoárban folyamatosan kutasson, újraolasson, és amit felfedez, azt bemutassa. Ezt a munkát minden generációnak

el kell végezni, mert minden korban más művek válnak fontossá. Az elfeledett, rejtőzködő művek pedig úgy válhatnak a hagyomány élő részévé, ha megtörténik színpadi újraértelmezésük. Ezen túl fontos még a külföldi klasszikusok és kortársak, valamint a mai magyar darabok bemutatása.

Sosem gondolkoztam kizárólagosságokban: fontos az embert a maga sokféleségében bemutatni. Hiszek abban, hogy az ember nem csak kicsi, gonosz, elaljasult, s hogy az élet nem csak rossz és kilátástalan... Abban hiszek, hogy az ember hős is. És azt is gondolom, hogy a társadalom mélyének problémáival is foglalkoznia kell a Nemzetinek – hangsúlyozom az „is” szót, és azt, hogy a művészetnek lehet a mindennapok mocsarából kiemelkedve reflektálnia a társadalom problémáira. A *Vitéz lélek* költői finomságú példázatától az emberi létezés, a szegénység szélsőségeit megmutató *Éjjeli menedékhelyig* tart szó szerint az első évadunk íve... Nagyon aktuális számunkra Tamási, aki nemzeti létünk alapkérdéseit kutatja, és Gorkij is, aki révén beszélhetünk a társadalom szétszakítotttságáról, a szegények és a gazdagok közötti elképesztő különbségről...

Számomra a pesti Nemzeti a nemzet színháza. Ennek jegyében nyitottuk meg az épületet más teátrumok előtt is. Minden hónapban legalább két vidéki színház előadásának adunk teret, a határon túliakat eddig a beregszásziak képviselték, de márciusban a sort a nagyváradiak folytatják. A Nemzeti is kimozdul: a *Vitéz lélekkel* megjártuk Szatmárnémetit, Beregszászt, Ungvárt, Munkácsot, Komáromot.

Az I. Madách Nemzetközi Színházi Találkozóra olyan intézményeket hívtunk meg, amelyek számára a saját tradícióikhoz való viszonyulás is fontos: Szentpétervártól Moszkvát át Bagdadig, Tbiliszitől Rigán át Oslóig. Kíváncsiak vagyunk, hogy a nemzeti identitás kapcsán felvetődő kérdésekre kik miként keresik a válaszokat, hogy a hagyományt, a nemzetköziséget és a korszerűséget egységként vagy egymást kizáró fogalomként értelmezik. A fő kérdés persze nem a retorika, hanem az, hogy mindezek a színpadi teljesítményben hol és hogyan érhetők tetten.

Kiss Csaba

Népszínházi és nemzeti

A „nemzeti” fogalom meglehetősen összetett, sokféle lehetséges irányt, művészeti szándékot rejt. Eredetileg a Nemzeti Színházat mint intézményt a reformkor kulturális fellendülése és a magyar függetlenség eszméje hívta életre. A Nemzetinek a magyar nyelv emancipációja, a dráma- és műfordítás fejlődése szempontjából meghatározó eredeti szerepe a 19. század végére újabb árnyalattal egészült ki, amely már a művészi munka minőségére vonatkozott – azonban a „nemzet első színháza” definíció meglehetősen szubjektív, bizonytalan kategória. A magyarországi vidéki Nemzeti Színházak esetében a definíció „operát is játszó, több tagozatos teátrumot” jelöl.

Az idők során a színházi vitákban többször megpróbálkoztak már a fogalom pontosabb körülírásával. Egyesek a nemzeti jelleget a színház által játszott magyar darabok számában, mások a klasszikus értékek fokozott jelenlétében látták. Egyik irányzat a kortárs európai trendeket, másik a magyar hagyományt kérte számon. A vitának egyelőre nincs eredménye. Az európai körkép is hasonlóan bonyolult, ahány nemzeti színház, annyi repertoár, szemlélet, struktúra. A magyar vi-

A budapesti Színház- és Filmművészeti Főiskolán dramaturgként végzett 1992-ben, ahol a következő évtől műelemzést, drámaírást tanít máig; szülővárosa, Marosvásárhely Színművészeti Egyetemén pedig 2009 óta oktat drámaírást. 1994-től négy évig a Győri Padlásszínház művészeti vezetője volt, majd rendező a Győri Nemzeti Színházban. Ezt követően az Új Színház rendezőjeként dolgozott, ahol 2000–2001-ben művészeti vezető is volt. 2012 óta a Miskolci Nemzeti Színház igazgatója.

déken a helyzet még összetettebb, hiszen egy színháznak 4-500 ezer lakosú régiót kell kiszolgálnia, prózával, zenével, tánccal. Egy vidéki teátrumnak egymagában kell megteremtenie azt a kulturális kínálatot, amelyet a fővárosban tíz-tizenöt „szakosodott” intézmény nyújt.

A Miskolci Nemzeti Színház irányítására benyújtott pályázatunkban rendezőtársaimmal megpróbáltuk egy regionális központ szellemi és művelődési igényeit feltérképezni. Értelmezésünkben egy háromtagozatos vidéki színházban együtt kell kezelni a népszínházi és a nemzeti „funkciót”. Műsorpolitikánk műfaji sokszínűségét, vál-

„Süllyedő lelkünk felemelő eszköze”

– A színházak elnevezésében lévő „nemzeti” jelző körül eléggé nagy a zűrzavar – mondja Szörényi László. Az irodalomtörténészt arra kérjük, világítsa meg, hogy nálunk mit is jelent ez a szó. Az áttekintést az európai (színházi) kultúrára alapvető befolyással bíró francia és német példákkal kezdjük.

Franciaországban 1791-ben eltörölték a cenzúrát, a színházi privilégiumokat, és kimondták az előadások teljes szabadságát – és mindent átneveztek. A Comédie-Française társulatának egyik fele Théâtre de la Nation néven, „bal” oldala Théâtre de la République néven működött egy ideig. Napóleon aztán császári jelzővel egyesíti a kettőt, akiknek a bukása után újra és máig Comédie-Française néven működik.

A „nemzet” és a „köztársaság” is azt jelentette az intézmények nevében – értelmezi a változást Szörényi –, hogy azok nem a királyi hatalom, nem az ancien régime színházai, hanem az új politikai hatalomé, az egész nemzeté, a köztársaságé, az embereké.

Egy sor országban fel sem merült, hogy nemzeti jelző szerepeljen az „első” színház nevében, hiszen a 18. század végi színház-alapítási hullám idején még a nemzeté válás folyamatának csak az elején tartottak. Példának hozza erre a professzor az 1871-ig hercegségek, fejedelemségek, királyságok alkotta Németország bonyolult esetét – a rendkívül pezsgő színházi élettel. 1786-ban vette fel a berlini (tehát a porosz) színház a Királyi Nemzeti Színház (Königliches Nationaltheater) nevet. A

„national” ebben az esetben azt jelentette, hogy itt nemzeti nyelven játszanak, nem úgy mint a zenés színházban, amelynek a nyelve mindenütt olasz volt. Ennek analógiájára hívták a német nyelven játszó pesti teátrumot Német Színháznak, míg vele „szemben” Pesti Magyar Színház néven kezdte meg működését a magyar nyelven játszó intézmény 1837-ben. A Vörösmarty *Árpád ebredésével* nyitó teátrum 1840-ben Pest megye fennhatósága alól az országgyűlés alá került, és akkortól nevezik „nemzeti”-nek. A jelző – magyarazza Szörényi – a fenntartóra is utal, jelentésébe az „országos” is beléértendő.

A magyar ’nemzet’ szó létezik már a középkorban, a latin genus pontos megfeleléseként: egy „nemzésből” való egyedek együttese... A főnévből képzett jelző – első írásos nyoma 1777-ből származik – az induló nyelvújítás egyik sikeres terméke, „felfutása” a II. Józseffel szembeni – nemzeti – ellenállás idejére tehető.

Az irodalomtörténész a színházzal kapcsolatban a nemzeti jelző és a magyar nyelvi gondolat közötti összefüggésről a következőket mondja. A nemzetet a 19. század közepéig a korabeli felfogás szerint csak a nemesek alkották, és ennek a közösségnek évszázadokon át minden további nélkül tagjai lehettek rácok, románok, franciák, ruszinok stb., akik magyar nemességet kaptak az uralkodótól, de nem volt közös magyar anyanyelvük – lingua materna –, de közös volt az anyanyelvük – a lingua paterna –, vagyis a latin.

tozatosságát tekintve *népszínházi*, mert széles közönségigényt kell kielégítenünk. A másik szellemi kihívás a progresszív színházi nyelven megszólaló, az értékeket újrafogalmazó *nemzeti színházi* jelleg. Ezt mi a magyar drámairodalom klasszikus és kortárs alkotásainak méltó bemutatásában, új szerzők és darabok felkutatásában, színpadra segítségével látjuk. Vagyis a nemzeti színházi fogalom értelmezése a 21. században a magyar drámához való újfajta viszonyulásban keresendő. A Miskolci Nemzeti Színházban a magyar drámairodalmat olyan értéknek tekintjük, amelynek bemutatása, velünk élő élményanyagként történő kezelése a színház egyik kiemelt feladata. Összeállítottunk egy száz klasszikus darabból álló alaprepertoárt, amely véleményünk szerint tartalmi, nyelvi és stílári szempontból a magyar drámairodalom legkiemelkedőbb műveit tartalmazza: Bornemisza Pétertől Örkény Istvánig. Közülük kerülnek ki az Évad drámája sorozat bemutatói.

Másfél évad van mögöttünk, íme az eredményeink: tavaly Móricz *Úri muri*ja volt az Évad drámája, az idén Weöres *A holdbéli csónakosa*, és bemutattuk Molnár Ferenc, Bródy Sándor, Lázár Ervin egy-egy darabját. Kortárs magyar szerzőket is törekszünk színre vinni, közelebb hozni a közönséghez. Az Évad szerzője sorozatban egy évadon át rendszeres találkozók, koncerteket, kiállításokat, felolvasásokat, illetve az illető szerzők műveire épülő diákszínházi versenyeket szervezünk. Tavaly Háy János, idén Tasnádi István a vendégünk.

A nemzeti színházi működésnek fontos összetevői a különböző szakmai találkozók, fesztiválok. A Határtalan napok keretében három határon túli magyar város irodalmi és zenei élete, színháza mutatkozik be Miskolcon. A nemzetközi Miskolci SZEM fesztiválon pedig az európai színházi egyetemek vizsgálódásai láthatók. A SZEM másik legfontosabb sajátossága, hogy 100–120 művészeti egyetemi hallgató öt napon át nézi a többiek munkáit, és együtt dolgozik magyar egyetemi oktatók által tartott műhelyfoglalkozásokon.

Az összeállítást szerkesztette: KORNIA ISTVÁN

Szörényi László

Az ELTE latin–görög–iranisztika szakán tanult, a diploma megszerzése, 1968 óta a Magyar Tudományos Akadémia Irodalomtudományi Intézetében dolgozik, amelynek 1997-től az igazgatója volt. A Szegedi Tudományegyetemen 1973 óta oktat, és volt tanszékvezető. Kutatási területe a magyarországi humanizmus, a hazai és az európai újlatin költészet, a 17–19. századi irodalom, a 20. századi regény, valamint az élő magyar irodalom. 2000-től az MTA doktora. 1991–1995 között Magyarország római nagykövete.

A Nemzeti Színház nevében a jelző már szorosán a nyelvre is utalt. És még valami többre is...

Érdekes példát hoz erre Szörényi László. Az első tudományos igénnyel megírt magyar színház történet szerzőjének, Bayer Józsefnek a munkáját fellapozva idéz egy vitából. Kulcsár István a *Hazai és Külföldi Tudósítások* című hírlapjában az 1820-as évek közepén feltette a kérdést: kell-e a magyarnak teátrum? Egy bizonyos Edvi Illés Pál hosszan fejtegeti: a magyarnak olyan a karaktere, hogy nem szereti a színházat. „Élünk mímelésekkel, tagok mozgásával, arcnak jelentémes elvonulásaival még prédikáló papja sem kap föl előtte. Annál inkább megveti az efféléket a színjátszóban, vagy szintén magát a színjátszót

az affélékéért.” Míg az olasz, a német, a francia minden korban megtalálta a módját, hogy színházat játsszon, Edvi Illés szerint a magyarok esetében erről nem volt szó – ami óriási tévedés, de tegyük hozzá: a 19. század elején semmilyen tudása nem is lehetett például az iskoladrámák gazdag irodalmáról és játsszási hagyományáról, a népi dramatikus játékokról. Később azt írja a jó Edvi Illés, hogy „mivel a magyar férfiak szeretik a nőket lerendezni keletiesen, ezért nincs kelete a romantikus szerelemnek... a magyar község (közösség, vagyis a nemesség) muzsikái talentomra nem hajlandó... valamint nem szereti a költészetet.” Majd így fejezi be: „I. Lajos és Mátyás időkorában magyar nemzetünk a tudományos műveltségnek elég magas lépcsőjén állott, és nem kellett neki játékszín. Nem is óhajtotta, nem sínylette, nem sürgette.”

Míndez persze ma már csak kuriózum, érdekes adalék a vitához, hangsúlyozza Szörényi László, aki Kölcsey Ferenc szerepét emeli ki. A költő az 1827-es országgyűlési beszédében is hevesen érvel a játékszín, vagyis a színház mellett. „A virágzó magyarnak a játékszín csak egy újabb nemes gyönyörködés tárgya lett volna; nekünk pedig úgy kell azt ohajtanunk, mint hanyatló nyelvünk védelmét, mint enyésző karakterünk palládiumát, mint süllyedő lelkünk felemelő eszközét.” A magyar nyelv sosem fog kiművelődni, ha nincs színháza – summáz Kölcsey. A reformkorban a *Himnusz* költője volt az, aki művészként és politikusként a leghatározottabban összekötötte a színház ügyét a nemzet – és a nyelv – fennmaradásával.

(lejegyezte: K. I.)

Vidnyánszky kiváló ritmusérzékéről is árulkodik első két rendezése: szépen összerakott, harmonikusan működő produkciók, de még nem sikerült megközelítenie a maga által korábban magasra rakott lécet.

Minden kezdet

fotó: Rozmanitz Gábor

A magyar közéletben nincs konszenzus a Nemzeti Színház ügyében. Noha lassan fél éve átvette Vidnyánszky Attila a Nemzeti irányítását, az ellenzék továbbra is pfojul és Alföldit emlegeti, a korábbi direktor a bécsi Burgtheaterben tart előadást a magyar színházi viszonyokról, miközben a baloldali érzelmű kritikusok becsülettel döngölik a betonba a Nemzeti új előadásait.

Vidnyánszkyt sem kell féltetni, szinte minden nyilvános szereplésekor nekiront a másik oldalnak, olyan előadást is leszólva, amiből csak perceket látott. De a labda most láthatóan az ő térfelén pattog, amely térfél nem mondható éppen kicsinek, hiszen a különböző pozícióin (ő a Magyar Teátrumi Társaság elnöke, a Kaposvári Egyetem rektorhelyettese, a Nemzeti Színház igazgatója) keresztül a színházi élet jelentős területe felett bír befolyással. Teszi ezt annak érdekében, hogy az általa preferált értékeken nyugvó színészképzés akadálymentesen megvalósulhasson, és a szerinte üdvös színházi modell a Nemzetiben is működhessen. Ezt a hatalmi koncentrációt természetesen rossz szemmel nézi a másik oldal – különösen az általa elbocsátottak –, folyamatosan támadják elképzeléseit, mire Vidnyánszky legtöbbször a saját csatornáin visszavág. Így nemhogy közös nevezőre, de még egy normálisnak nevezhető vitára sem sikerült jutniuk a feleknek. Jellemző módon a két oldal közötti egyetlen értékelhető szakmai diskurzusra Berlinben került sor, ezer kilométert kellett ahhoz utazni, hogy némileg lehiggadva tudjanak néhány szót váltani egymással.

Ennyit a drámai miliőről, ebben a szituációban vezényelte le az új direktor első évadának első felét a Nemzetiben. Három premierje volt ebben a periódusban, amelyekből kettőt ő maga rendezett. Nagy nyomás nehezedett rá, ellenséges érzelmeiktől jócskán átfűtött közegben kellett bemutatkoznia a Nemzeti igazgató-rendezőjeként. Tegyük hozzá, sok esetben a feszültségek forrása maga Vidnyánszky volt, aki cseppet sem nevezhető konszenzuskereső figurának.

De más a közélet, és más a munka.

Nyilván egy jó vezető, miután becsukta maga mögött a próbatereket, minden hátráltató tényezőt próbál kizárni saját és színészi elméjéből, s csak a munkára koncentrálni. Bevallom, nem tudom, lehetséges-e ilyen hangulatban felszabadultan és frusztrációktól men-

tesen alkotni. A művészet nem négyszer százméteres váltófutás, nem elég apait-anyait beleadni. Sokkal érzékenyebb műszerről beszélünk, amelynek jó működéséért sokat tehetünk tudatos munkával, koncepcióval, elszántsággal, de rengeteg olyan tényező is közrejátszik, amit nem lehet pusztán akarattal vezérelni.

Hogy mást ne mondjak, egy sok helyről érkező társulat összerázása, amelyet még az elődök sikereinek súlya is nyom, nem kis időt vesz igénybe. Ráadásul itt nem csupán eltérő játékmódok összehangolásáról van szó (a beregszászi csapat tagjai nyilván más játékmódot hoztak magukkal, mint például Reviczky Gábor a Vigszínházból), hanem a színház egészéről, a színházi munkáról alkotott elképzelések és gyakorlatok összefésüléséről is. Sokan most ismerkednek meg Vidnyánszky alkotói módszereivel, színészvezetésével, rendezői látásmódjával, idő kell még elsajátítani ezt a nyelvet. Az első lépésekről árulkodnak ezek az előadások.

Az igazgató által rendezett két produkcióról – *Vitéz lélek*, *Johanna a máglyán* – egy dolog biztosan megállapítható: rendkívül erős vizuális világgal rendelkező művek, amelyekben a látvány nagyon fontos szerepet játszik. A *Johanna* esetében már-már filmszerű élménye lehet a nézőnek, ahogy a különböző képek átúsznak egymásba, amelyet a nagyszámú szereplőgárda összehangolt és megkoreografált mozgása is erősít. Vidnyánszky magabiztosan uralja a színpadot, s hajtja a különböző hatáselemeket (éneket, táncot, prózát) a rendezői akarat alá (az előadás politikumával kapcsolatos fenntartásaimról már írtam – *Politika, színház, máglya*. Nemzeti, 2013. december). Vidnyánszky kiváló ritmusérzékéről is árulkodik első két rendezése: szépen összerakott, harmonikusan működő produkciók, de összességében még nem sikerült megközelítenie a saját maga által korábban magasra rakott lécet. Az egyik ilyen korábbi előadását, a *Szarvassá változott fiú* beregszászi vendégjátékát most a Nemzetiben is láthatjuk.

A Szabó K. István rendezte *Zürzavaros éjszaka* sajnos nem fog a Nemzeti Színház történetének aranylapjaira kerülni: jó színészek szenvednek egy rosszul kitalált, kurta előadásban.

Itt tartunk most, de az évad jelentős része, hét premier még hátra van ebből a szezonból.

Osztoivits Ágnes

...mire számíthat a közönség a jövőben: nagy érzelmekre, nagy látomásokra, fantasztikus képi és hangvilágra, pazarul összekovácsolt társulatra, ahol mindenki figyel a másokra.

Van sapkája, nincs sapkája

fotó: Bulla Bea

Ha a Nemzeti Színház korpulens igazgatója slankítóan tiszta feketében jelenik meg, fasiszta, ha kényelmesen bővülő, fehér vászoningben és mellényben, nacionalista sovíniszta, Európa szégyene. Ha zakót vesz, álcázza valódi lényét. Ha kezét nyújt, nevetséges, ha nem, még nevetségesebb. Ha a közönséget fogadja, populista, ha nem, fékezhetetlen zsarnok. Ha érvel, indokol, akkor demagóg, ha csak legyint, erőtlén. Ha korábbi hazai és nemzetközi sikereit sorolja, fennhéjázó, ha a jövőről beszél, fantasztá.

Van sapkája, nincs sapkája, jól bele kell rúgni, pofon kell vágni, hogy egyszer s mindenkorra megtanulja, hol lakik a Jóisten. Avagy ki az úr a háznál, pontosabban a magyar színházi világban. És a nemzetközi terepen.

Ennyi rúgástól, ütéstől az emberek többnyire padlóra kerülnek. Vidnyánszky Attila azonban állva maradt, s elindította az első évadot a Nemzeti Színházban. Megvolt három bemutató, s feljöttek korábbi Vidnyánszky-előadások Beregszászból, Debrecenből (innen még Viktor Rízszakov fesztiváldíjas *Fodrásznője*, valamint egy Purcárete-rendezés is). Kivételes vagy éppen felkavaró produkciók, amelyek bevezettek abba a költői színházba, amelyet az új igazgató a fővárosban is próbál meghonosítani.

A Juhász Ferenc poémája nyomán készült *Szarvassá változott fiú* vagy a felforgatott Csehov-adaptáció, a *Három nővér* megmutatta, mire számíthat a közönség a jövőben: nagy érzelmekre, nagy látomásokra, fantasztikus képi és hangvilágra, pazarul összekovácsolt társulatra, ahol mindenki figyel a másokra.

Kiderült az is, hogy Vidnyánszkynek nemcsak óriási víziói vannak, hanem tökéletesen ura a színpadnak. Profánul fogalmazva: tudja, hol kell bejönnie vagy kimennie a színésznek, hogyan kell takarásban lenni vagy előlépni, ritmust váltani. (Zseniális ez a vendégrendező – mondta nem is olyan rég egy neves színészünk –, kár hogy nem mondja meg, melyik ajtón távozzak.) Az évad első felében azzal is szembesült a néző, hogy Vidnyánszky nem okvetlenül drámaközpontú színházat csinál, nem „irodalomórát” tart a színpadon. (Hogy ilyet is tud, azt a Nemzetiben látható *Karnyóné* és a *Liliomfi* bizonyítja.)

És ebből lesz még kalamajka.

A Nemzetivel kapcsolatban ugyanis mindenkinek megvan a maga rögeszméje, melynek egyik sarkalatos pontja: az első számú színházban magyar és külföldi klasszikusokat, valamint a kortárs irodalom legjavát kell előadni, mégpedig elsőrangú színvonalon.

Nos, ezek a „rögeszmések” már azt sem nagyon értették, miért Tamási Áron *Vitéz lélek* című, dramaturgiailag sok helyütt recsegő-ropogó darabját kellett elővenni nyitásként, de az előadás végül meggyőzte őket. A Caragiale-bohózat, a *Zürzavaros éjszaka* pedig – noha pazar színészi alakításokra adott lehetőséget – alig-alig jobb, mint egy mélyen lenézett Nóti Károly-jelenet. Öröm volt látni, ahogy önfeledten komédiázik Básti Juli, Eperjes Károly, Sinkó László meg a többiek, de ez sem feledtette az irodalmi alapanyag szegényes voltát.

A *Johanna a máglyán* az évad eddigi legnagyobb előadása, amelyben a zene, a látvány legalább olyan fontos, mint az emberi szó. Totális, költői színház, amit Vidnyánszky megteremtett, szinte kihívóan – talán főleg bírálóinak – bizonyítja, mi mindenre képes egy rendező-varázsló: több mint száz embert tud a színpadon mozgatni, egyetlen percre sem hagyja lankadni a figyelmet, ezernyi ötletet vonultat fel, a zenét és a prózát egyenrangúan kezeli, van érzéke a szenthez és a profánhoz.

A rögeszmés nézőben mégis támad némi kétség: továbbvihető ez a vonulat? Még nem emeli fel a hangját, nem fordít hátat a Nemzetinek, vár, hiszen az évad második felében lesz Shakespeare, Gorkij, kortárs magyar ősbemutató is. Meg aztán a méltatlan támadások közepette akkor is szolidáris Vidnyánszky Attilával és színházával, ha nem mindig azt kapja, amit remélt.

Erre a rögeszmésen hűséges nézőre nagyon oda kellene figyelni, hiszen a bírálóknak – van sapkája, nincs sapkája, ütni kell – jó darabig úgysem lehet megfelelni.

Zéró liturgia

Alekszandrinszkij Színház, Szentpétervár, Oroszország

rendező: Valerij Fokin

Dosztojevszkij egyik legismertebb, önéletrajzi ihletésű regényét, *A játékos* dolgozta fel „Zéró liturgia” című nagyszabású produkciójában Valerij Fokin. Az orosz mester műve a rulett iránti végzetes szenvedélyről és a szerelemről szól, míg Fokin előadásának középpontjában a művészlét logikájából fakadó szenvedélybetegség áll, amely képes az ember lelkét, személyiségét teljes egészében maga alá gyűrti, és amelytől maga Dosztojevszkij sem volt mentes. Az 1756-ban alapított Alekszandrinszkij Színház Oroszország legnagyobb és legjelentősebb színházainak egyike, művészeti vezetője Valerij Fokin. A látványos előadás zenéjét a kiváló kortárs zeneszerző, Alekszandr Baksi írta.

mikor? hol?

2014. március 26. – 20 óra, Nagyszínpad

VIKTOR ASZTAFJEV

Elátkozottak és meggyilkoltak

Moszkvai Művész Színház, Oroszország

rendező: Viktor Rizsakov

A fiatal színészekből álló társulat megrendítő, költői hangvételen idézi meg a 2. világháború mindennapjait, beszél a helytállásról, az érzelmek erejéről, melyek még a legembertelenebb körülmények között is reményt adhatnak a túléléshez. A szuggesztív látvány és zene, a színészek lenyűgöző összjá-

CAMP (Tábor)

Bagdadi Nemzeti Színház, Irak

írta és rendezte: Muhanned Al Hadi

Az előadás azokról az érzelmi kilengésekről szól, amit az iraki nép a mostani kaotikus – háború után és polgárháborús – időszakban átél. Félelem, szeretet, titkolózás és elszigeteltség. Hogyan lehet ilyen körülmények között élni? A darabban két Irakból elmenekült ember sorsát követhetjük – hol és milyen esélyek adódhatnak számukra az életben? A szereplők „befejezetlen” karakterek, akik érzelmeiken keresztül, különböző helyzetekben mutatkoznak meg, és hatnak megrázóan a nézőre. Az Iraki Nemzeti Színház *Camp* (Tábor) című előadása a 2013 őszi először megrendezett Bagdadi Nemzetközi Színházi Fesztiválon a legjobb rendezésért és a legjobb színésznői alakításért járó díj nyertese volt.

mikor? hol?

2014. március 28. – 17 óra, Gobbi Hilda Színpad

téka az orosz színházi iskola legkiválóbb hagyományait követi újító módon. Viktor Asztafjev azonos című regényéből készült az adaptáció, amelyet a Sztanyiszlavszkij és Nyemirovics-Dancsenko által alapított legendás moszkvai Művész Színház (MHAT) rendezője, Viktor Rizsakov állított színpadra. A kortárs orosz színházi élet egyik emblemikus figurája Rizsakov, aki a magyar közönség előtt sem ismeretlen, hiszen ő a Nemzetiben látható *Fodrászsnő* című előadás rendezője.

mikor? hol?

2014. március 27. – 20 óra, Nagyszínpad

I. MADÁCH NEMZETKÖZI SZÍNHÁZI TALÁLKOZÓ

Orosz, iraki, tatár, grúz előadások és egy hatórás szerb Sirály

ANTON PAVLOVICŠ CSEHOV

Sirály

Újvidéki Szerb Nemzeti Színház, Szerbia

rendező: Tomi Janežič

Csehov klasszikusának újvidéki verziója egy több mint hatórányi szellemi kaland, érzelmi exodus. Az előadás a közel tizen négy hónapos próbafolyamatot mint célt, ugyanakkor mint eszközt is látatja és tárja a publikum elé. A négy felvonás külön-külön, önálló dramaturgiai egységet képez: az első a művészet és a színház világát érinti szinte privát beszédmodorban, a második a szerelemről, álmodozásról szól, a harmadikban a birtoklás, mint az éríthető tárgyakkal való viszony jelenik meg, míg a negyedik az egyéni sorsok véletlenszerű alakulásáról mesél – a darab során a „próbafolyamat” a műalkotás része, és fokozatosan összeáll maga az előadás is. A Szerb Nemzetiből érkező *Sirály* a Szarajevói Nemzetközi Színházi Fesztiválon (MESS) a legjobb előadásának járó díjat kapta 2013-ban.

mikor? hol?

2014. március 29. – 17 óra, Nagyszínpad

JON FOSSE

Egy nyári nap

Galiaskar Kamal Kazanyi Állami Tatár Színház, Oroszország

rendező: Farid Bikcsentaev

Magányos Idős Nő otthona ablakából a fjordokat nézi. Ugyanúgy, ahogyan évtizedekkel ezelőtt férje, Asle után nézett. A férfi csónakjával kivezett a nyílt tengerre – talán azért, hogy meghaljon? A szereplők idős és fiatal énekei pár pillanatra egyszerre vannak a színen, míg azt hihetjük-remélhetjük, hogy a múlt idő csupán illúzió, és az elvesztett férfi ott él valahol az emlékekből kibomló képben. Az *Egy nyári nap* című avantgárd drámát a kortárs norvég irodalom világhírű képviselője, Jon Fosse írta, aki terveink szerint a MITEM vendége lesz. Fosse prózái és drámái magyarul is olvashatók, számos darabját láthattuk már hazai színpadokon (*Őszi álom*, *És nem válnak el soha*, *A gyermek*, *Anyja és gyermeke* és *Szophoklész-parafirázisok*). Az *Egy nyári nap* története – akárcsak Fosse minden művéé – „egyszerű”, ám a mélyben ott rejtőznek azok a sorsszerű helyzetek, melyek arra készítik hőseit, hogy emlékezzenek...

mikor? hol?

2014. április 1. – 17 óra, Gobbi Hilda Színpad.

Egy híján húsz város rangos színházának különleges előadása látható március 26. és április 6. között az I. Madách Nemzetközi Színházi Találkozón (MITEM) a Nemzetiben.

Válogatásunkban egy-egy moszkvai, szentpétervári, bagdadi, kazanyi, tbiliszi és újvidéki produkciót ajánlunk a gazdag kínálatból olvasóink figyelmébe..

WILLIAM SHAKESPEARE

Macbeth

rendező: David Doiashvili

Tbiliszi Állami Zenés és Drámaszínház, Grúzia

„Nem gyorsfagyasztva csomagolt, szintetikus és antiszeptikus műhorror, hanem valódi, szerves borzalom: vérmeleg, alattomosan terjedő, ragacos és ragályos. Beletapad az emlékezetbe, átjárja a képzeletet... A *Macbeth* világa lidércnyomá-sos látomásvilág” – írta Shakespeare művéről Géher István. David Doiashvili *Macbeth*-rendezésében a színpadon néhány pad (a hatalom és halál libikókája) van csupán, ügyes fényjátékot látunk, amely mintha azt mondaná: az élet nem más, mint folyton változó árnyék, értelmetlen mese egy bolond szájából. A színészek háttorzongató táncot lejtő vigyorgó kabaréfigurák, akik megszólalásig emlékeztetnek napjaink politikusaira. Az előadás pedig, mintha egy középkori Bonny és Clyde történet volna, amelynek végén, a halálban egymásba kapaszkodik a két főhős. A Tbiliszi Állami Zenés és Drámai Színház *Macbeth* előadása jó néhány nemzetközi fesztiválon szerepelt már és számos díjat nyert.

mikor? hol?

2014. április 3. – 20 óra, Nagyszínpad

A MITEM előadásaira szóló jegyek már megvásárolhatók.

<p>március 26. SZERDA 20:00 Nagyszínpad</p>	<p><i>Fjodor Mihajlovics Dosztojevszkij: A játékos nyomán</i> ZÉRÓ LITURGIA rendező: Valerij Fokin <i>Alekszandrinszkij Színház, Szentpétervár, Oroszország</i> (1 óra 40 perc - szünet nélkül)</p>	
<p>március 26. SZERDA 17:00 Gobbi Hilda Színpad</p>	<p><i>Nyikolaj Vasziljevics Gogol nyomán</i> GOGOL.REVIZOR rendező: Viktor Rizsakov <i>Moszkvai Művész Színház – Stúdió, Oroszország</i> (1 óra 50 perc - szünet nélkül)</p>	
<p>március 27. CSÜTÖRTÖK 20:00 Nagyszínpad</p>	<p><i>Viktor Asztafjev</i> ELÁTKOZOTTAK ÉS MEGGYILKOLTAK rendező: Viktor Rizsakov <i>Moszkvai Művész Színház, Oroszország</i> (1 óra 40 perc - szünet nélkül)</p>	
<p>március 28. PÉNTEK 17:00 Gobbi Hilda Színpad</p>	<p><i>Muhaned Alhadi</i> CAMP (Tábor) rendező: Muhaned Alhadi <i>Bagdadi Nemzeti Színház, Irak</i> (50 perc - szünet nélkül)</p>	
<p>március 29. SZOMBAT 17:00 Nagyszínpad</p>	<p><i>Anton Pavlovics Csehov</i> SIRÁLY rendező: Tomi Janežič <i>Újvidéki Szerb Nemzeti Színház, Szerbia</i> (6 óra - 3 szünettel)</p>	
<p>március 30. VASÁRNAP 20:00 Nagyszínpad</p>	<p><i>Mihail Lermontov</i> ÁLARCOSBÁL rendező: Rimas Tuminas <i>Vilniusi Kis Színház, Litvánia</i> (2 óra 30 perc - 1 szünettel)</p>	
<p>március 30. VASÁRNAP 17:00 Gobbi Hilda Színpad</p>	<p><i>Samuel Beckett: Godot-ra várva c. darabja nyomán</i> GODOT IMPROVIZÁCIÓK rendező: Petra Vutcărău <i>Eugène Ionesco Színház, Kisinyov, Moldova</i> (2 óra 30 perc - 1 szünettel)</p>	
<p>március 31. HÉTFŐ 17:00 Nagyszínpad</p>	<p><i>Szénási Miklós – Oleg Zsukovszkij – Lénárd Odön</i> MESÉS FÉRFIAK SZÁRNYAKKAL rendező: Vidnyánszky Attila <i>Nemzeti Színház, Budapest, Magyarország</i> (2 óra 20 perc - szünet nélkül)</p>	
<p>március 31. HÉTFŐ 20:00 Gobbi Hilda Színpad</p>	<p><i>Tarjei Vesaas: Madarak című regényéből</i> <i>Claude Régy színházi rendezése alapján</i> ISTENI KÓD (Brume de Dieu) rendező: Alexandre Barry <i>Franciország, 2012</i> (1 óra 35 perc - szünet nélkül)</p>	
<p>április 1. KEDD 20:00 Nagyszínpad</p>	<p><i>Molière</i> DON JUAN rendező: Alexander Morfov <i>Ivan Vazov Nemzeti Színház, Bulgária</i> (2 óra 40 perc - 1 szünettel)</p>	
<p>április 1. KEDD 17:00 Gobbi Hilda Színpad</p>	<p><i>Jon Fosse</i> EGY NYÁRI NAP rendező: Farid Bikhantaev <i>Galiaskar Kamal Kazányi Állami Tatár Színház, Oroszország</i> (1 óra 40 perc - szünet nélkül)</p>	

MITEM

MADÁCH INTERNATIONAL THEATRE MEETING
Madách Nemzetközi Színházi Találkozó

Nemzeti Színház • Budapest 2014. március 26. – április 6.

A BUDAPESTI TAVASZI FESZTIVÁL KERETÉBEN.

Budapesti
Tavaszi
Fesztivál

14
március 21. - április 6.

A Nemzeti Színház a műsorváltoztatás jogát fenntartja!

április 2. SZERDA 20:00 Nagyszínpad	<i>William Shakespeare</i> AHOGY TETSZIK rendező: Silviu Purcăreanu Nemzeti Színház, Budapest, Magyarország (2 óra 45 perc - 1 szünettel)	
április 2. SZERDA 17:00 Gobbi Hilda Színpad	<i>Kjersti Annesdatter Skomsvold</i> MINÉL GYORSABBAN MEGYEK, ANNÁL KISEBB VAGYOK rendező: Margreth Olin Oslo-i Nemzeti Színház, Norvégia (2 óra - 1 szünettel)	
április 3. CSÜTÖRTÖK 20:00 Nagyszínpad	<i>William Shakespeare</i> MACBETH rendező: David Doiashvili Tbiliszi Állami Zenés és Drámaszínház, Grúzia (2 óra 20 perc - 1 szünettel)	
április 4. PÉNTEK 17:00 és 20:00 Gobbi Hilda Színpad	<i>Ion Luca Caragiale műve alapján</i> KÉT SORSJEGY rendező: Alexandru Dabija I.L. Caragiale Nemzeti Színház, Bukarest, Románia (1 óra 15 perc - szünet nélkül)	
április 5. SZOMBAT 17:00 Nagyszínpad	<i>Lewis Carroll műve nyomán</i> ALICE – körfutás két felvonásban rendező: Andrej Mogucsij Nagy Drámai Színház (Bolsoj Dramaticheskij Teatr) Szentpétervár, Oroszország (2 óra 30 perc - 1 szünettel / 18 éven felülieknek ajánlott!)	
április 5. SZOMBAT 20:00 Gobbi Hilda Színpad	<i>Matei Vişniec</i> CSEHOV-GÉPEZET rendező: Muge Gürman Istanbuli Nemzeti Színház, Törökország (2 óra - 1 szünettel)	
április 6. VASÁRNAP 20:00 Nagyszínpad	<i>Paul Claudel – Arthur Honegger</i> JOHANNA A MÁGLYÁN rendező: Vidnyánszky Attila Nemzeti Színház, Budapest, Magyarország (1 óra 30 perc - szünet nélkül)	
április 6. VASÁRNAP 17:00 Gobbi Hilda Színpad	<i>Danyil Harmsz</i> AZ ÖREGASSZONY rendező: Vladislav Nasztavsev Rigai Nemzeti Színház, Lettország (1 óra 30 perc - szünet nélkül)	

REPERTOÁR – ÚJRAGONDOLVA

A Nemzeti nyitott ház. Örömmel és rendszeresen fogadunk be vidéki és határon túli produkciókat, amelyek kínálatunkat gazdagítják. A 2013/2014-es évad első felében Veszprém, Kaposvár, Miskolc, Békéscsaba, Debrecen, Kecskemét, a határon túlról pedig Beregszász teátruma hozta el előadásait. Februárban a beregszásziak mellett a miskolci és a debreceni Nemzeti, valamint a tatabányai Jászai Mari Színház vendégeskedik a budapesti Nemzeti Színházban.

RÉGIMÓDI TÖRTÉNET

Nemzedékek, női sorsok
– egy remekmű színpadi változata

Bár ízig-vérig debreceni mégis egyetemesen magyar témát mesél el Szabó Magda a *Régimódi történet*ben. Feleleveníti saját családjának, elsősorban édesanyjának múltját, és közben mesél a hagyományhoz való viszony generációs kérdéseiről, kínjairól és örömeiről.

A híres regényből készült előadás fájdalommal, szeretettel, együtt-léttel, különválással, lemondással, reményekkel teli. Női sorsokat látunk: a kislányok süldő lányokká nőnek, szerelemben esnek, kiábrándulnak, férjhez mennek, anyává válnak. Nőkét, akiket arra rendelt az élet, hogy saját lábukra álljanak, és kezükbe vegyék sorsuk irányítását. Anyákét, akik harcolnak egymással, a világgal, családjuk tagjaival, és minden erejükkel küzdenek a fennmaradásért. Hogy legyen, aki elmeséli majd családját, az egymást követő nemzedékek történetét...

Szabó Magda megtette ezt. A *Régimódi történet*ben az 1830-as évektől követi nyomon anyja családjának történetét nemzedékeken keresztül. A léha Jablonczay helyett a család és az üzlet irányítását átvenni kénytelen Rickl Máriaét, aki vaskézű és rendíthetetlen szigorral teszi ezt; fiának Kálmánnak és Gacsáry Emmának a házasságát, amelyből Jablonczay Lenke, az író anyja született. Szabó Magda mindig rajongva mesélt anyjáról, akinek ellopott lehetőségeiért a meggyilkolt gyerekkor volt a felelős, aki kénytelen volt tudomásul venni, hogy nem kísérheti sírig tartó szerelem, nem lehet sem zongoraművész, sem író... A lányból író lett, aki kötelességének tartotta megírni anyja sorsát is. És a szép gesztusból remekmű született.

Színpadra állította Csikos Sándor, az író legkedvesebb debreceni művésze, aki a *Kigyómarást* rendezőként, a *Kiáltás, város!* és *A macskák szerdájá* című előadásokat pedig színészként jegyezte.

– Rickl Mária egyáltalán nem dúvad, hiszen rengeteg emberi érteke van, meg tud hatódni, sőt sírni is tud. Nem eredendően olyan, amilyennek látatja magát, hanem a túlélés érdekében von kökemény burkot a szíve köré – mondja a főszerepet alakító Kubik Anna, és magyarázatot is fűz Rickl Mária cselekedeteihez. – A családot akarja menteni. Egy szilárd erkölcsi rendhez szokott, ami épp az ő életében kezd megbomlani.

A *Régimódi történet* realista-költői színházat igényel, a cselekmény a dialógusokból bomlik ki, nagy jelentősége van az elmondott és az el nem mondott szónak, annak, amiről hallgat, amire gondol a színész. A Csokonai Színház 2013/2014-es évadának egyik közönségsikere nagyszerű szereposztásban látható a Nemzetiben.

Kubik Anna, Ágoston Péter | fotó: Máthé András

Szabó Magda

Régimódi történet

Kubik Anna, Garay Nagy Tamás, Edelényi Vivien, Szalma Noémi, Ágoston Péter, Sárközi-Nagy Ilona, Újhelyi Kinga, Dánielfy Zsolt, Oláh Zsuzsa, Szűcs Kata, Wagner Lajos, Szanyi Sarolta / Orosz Csenge, Bakota Árpád, Miske László, Olt Tamás, Varga Klári, Bódi Marianna, Molnár Marianna, Vranycz Artúr, Mercs János, Prohászka Ildikó, Bai Zsuzsa, Kóti Árpád, Vaszkó Bence, Vékony Anna, Lévai Tünde, Marjai Magdolna

Közreműködik: Pozsonyi Ágnes, Steuer Tibor, Homonna Nóra, Orosz Csenge / Léka Dóra, Tasó Marianna, Gyöngyösi Mariann, Eperjesi Anikó, Jóna Franciska Dorottya, Nagy Olivér, Kun Tibor, Ladjanszki László, Daniel Diaz Fernandez, Kerékgyártó Csaba, Számadó Barnabás, Horváth Sándor

Zenei munkatárs: Dargó Gergely // Koreográfia: Laczó Zsuzsa // Díszlet, jelmez: Gyarmathy Ágnes

Rendező: Csikos Sándor

mikor? hol?

február 2. – 19 óra

Nemzeti Színház – nagyszínpad

a debreceni Csokonai Nemzeti Színház vendégjátéka

Györgyi Anna, Görög László | fotó: Bócsi Krisztián

A VÁGY VILLAMOSA

Csehov amerikai módra – és a mai magyar közérzet

A vágy villamosa New Orleans egyik vegyes etnikumú negyedében játszódik, ahová váratlanul megérkezik a jobb napokat látott úrinő, Blanche Du Bois. A Vágy nevű villamossal – The Streetcar Named Desire – jött látogatóba hűgához, Stellához, aki itt lakik férjével, a lengyel bevándorló Stanley Kowalskival. Blanche előkelő idegenként vonul be a szoba-konyhás lakásba, és selyemruhában vedeli sógora whiskyjét. Stanley nyers és szokimondó férfi – a gyenge idegzetű, finomkodó nővel nem tud összeférni. A letűnt fénykor romjaiba kétségbeesetten kapaszkodó Blanche titkokkal, tragédiákkal és hazugságokkal teli múltat vonsozol maga után, Stanley pedig módszeres kegyetlenséggel fog hozzá, hogy ezt a múltat ellene fordítsa.

Tennessee Williams, a 20. század legnagyobb amerikai drámaíróinak egyike írta ezt a szenvedélyes történetet a magányról, életstratégiákról és élethazugságokról. A darab óriási színpadi sikert aratott, és 1947-ben meghozta szerzőjének a Pulitzer-díjat. Az első és leghíresebb filmfeldolgozását 1951-ben forgatták,

Elia Kazan rendezésében Vivien Leigh és Marlon Brando alakították a főszerepeket. – *A vágy villamosa*: nyomozás valakinek a múltjában – nyilatkozta a rendező, Kiss Csaba, hozzátéve: ez azonban csak a felszín. – Tennessee Williamsról tudni kell, hogy kedvenc szerzője Csehov volt, és megpróbált amerikai szempontok alapján egy Csehov-darabot írni. Az az érzésem, hogy ez sikerült is neki, és én úgy is rendeztem meg Tennessee Williams erőteljesen állítja szembe az életet és az ember karakterét. A művében ott van a Blanche által vadállatnak nevezett férfi, Stanley, aki a nőkben brutális erotikus vágyat ébreszt, és ennél többet nem is lehet elvárni tőle. Kilencven kilogramm tömény tesztoszteron, akivel szemben áll a feslett múltú, túlérzékeny nő, Blanche. Kettőjüket engedi össze az író. És hogy érdekesebb legyen a képlet – és ez már tiszta Csehov –, beleírja áldozatként, ütközőpontként a férfi barátját, Mitchet és a nő hűgát, Stellát. Az egész köré kerekít egy *Cse-resznyéskert*-szerű víziót: volt valamikor egy birtok és egy életmód. Én ebbe a darabba egy

mai érzékeny embernek a tragédiáját látom, ez izgatott ebben a történetben: itt Európában, Magyarországon, kifinomult kultúrával felvértezve, nap mint nap vívjuk az egyre reménytelenebb küzdelmünket a brutalitással, az erővel, a pénz hatalmával, mindazzal, ami képes megfojtani a kultúrát... – mondja Kiss Csaba.

Az előadás meghívást kapott 2013-ban a Pécsi Országos Színházi Találkozó versenyprogramjába. Alakításáért Lovas Rozi a találkozósn elnyerte „*A legjobb 30 év alatti színész*” díját.

Tennessee Williams

A vágy villamosa

színmű két felvonásban

Györgyi Anna, Kocsis Pál, Lovas Rozi, Görög László, Kokics Péter, Szabó Irén, Kerekes Valéria, Lichtenstein Pál

Fordította: Czímer József // Díszlet: Cziegler Balázs // Jelmez: Berzsényi Krisztina

Rendező: Kiss Csaba

mikor? hol?

február 17. – 19. óra

Nemzeti Színház – nagyszínpad

a Miskolci Nemzeti Színház vendégjátéka

Balsai Móni, Crespo Rodrigo

NÓRA

Családi idill vagy élethazugság, képmutatás vagy őszinteség – Ibsen ma is aktuális

Kapcsolatainkban szerepeket játszunk, amelyek számunkra előnyösek. De vajon meddig kényelmes egy szerep és mikor válik önmagunk számára is terhessé? Csalódni valakiben fájdalmas dolog. De vajon nem azért csalódunk, mert olyan tulajdonságokkal ruháztuk fel a másik embert, melyek csak a képzeletünkben éltek? A másik embert miért nem akarjuk igazán megismerni és olyannak látni, amilyen, azért szeretni, amilyen? Miért alkotunk skatulyákat, amikbe belegyömöszöljük és bezárjuk? Vagy éppen önmagunkat zárjuk ketrecede, amikor lefektetjük egy kapcsolat szabályait? Ha egy nő otthagyja a családját, hogy rátaláljon önmagára, az helyeselhető individualizmus, botrányos feminizmus vagy felelőtlen önzés? Az, hogy egy nő korábban idillinek tartotta házasságát, az naivitás, vagy az önérdék kényelmessége?

– A *Nóra* keletkezésének idején, 1879-ben felfoghatatlan volt, hogy egy nő azért hagyja ott a férjét és a családját, mert nem érzi jól magát a kapcsolatban. Ma ez már nem számít bűnnek, mégis sokan élnek egyenlőtlen viszonyban, pedig semmi nem kényszeríti őket erre. Ibsen drámájában már a kezdetekkor feszültséget teremt, hogy Nóra és a férje között látszólag minden rendben van, de párbeszédekben nem esik köztük egy őszinte emberi szó – mondja Guelmino Sándor, aki a tatabányai *Nórá*t egy friss német fordítás alapján a mai kor magyar viszonyai közé rendezte meg.

Nóra másfél nap alatt ébred rá arra, hogy az apja után a férje is csak egy babának tartja, és otthonuk is egy babaház. Nóra élete első komoly beszélgetése a férjével egyben az utolsó is lesz...

Henrik Ibsent a polgári dráma megteremtőjeként tiszteli a világ. A *Peer Gynt*, *A vadkacsa*, a *Hedda Gabler*, *A nép ellensége* című drámák szerzője számára 1879-ben a *Nóra* – eredeti címén a *Bababáz* – hozta meg a máig tartó világhírt.

Henrik Ibsen

Nóra

dráma két felvonásban

Crespo Rodrigo, Balsai Móni, Major Melinda, Gula Péter, Honti György, Tóth Rita

Díszlet: Cziegler Balázs // Jelmez: Kárpáti Enikő

Rendező: Guelmino Sándor

mikor? hol?

február 25. – 19 óra

Gobbí Hilda Színpad

a tatabányai Jászai Mari Színház vendégjátéka

CSAPATBAN JÁTSZANI

Tenki Réka és Földes László Hobo mesél

Ki a Nemzetiben a második alabárdos? Miért nem lehet a színészeknek és Hobónak kollegiális a viszonya? Mi a mumus Tenki Réka számára, s melyik hazai teátrumban nőtt fel? Miért fél Hobo, hogy jégre viszi a partnereit? Miért köszöni a bizalmat a színésznő az öreg rock'n'roll-ripacsnak? Többek között ezek is kiderülnek: Tenki Réka és Földes László Hobo mesélt.

HOBO: Így fogunk együtt szerepelni? Egy tehetséges, gyönyörű, fiatal színész nő egy lecsúszott, öreg rock'n'roll-ripaccsal?

Eddig soha nem találkoztak?

TENKI RÉKA: Nem, de amikor említettem édesanyámnak, hogy találkozni fogunk, sokat mesélt arról, hogy mennyit járt Hobo-koncertre.

Pedig könnyen előfordulhatott volna, hogy egy színpadon szerepelnek: Hobo 2007-től rendszeresen fellépett a debreceni Csokonai Színházban, Réka pedig abban az időszakban pont ott játszott.

TENKI RÉKA: Debreceni lány vagyok, és nagyon örültem, hogy negyedévben a pesti Katonában és Debrecenben tölthettem a gyakorlati időket. Egyszer a Csokonaiiban beköszönt Hobo egy próbára, de ment is a dolgára, úgyhogy a „nagy találkozás” elmaradt.

HOBO: Én tehetek róla. Nekem a debreceni társulatban is ugyanaz volt a szerepem, mint itt, a Nemzetiben: játszottam-játszom az önálló estjeimet vagy az általam írt darabokat, és néha beugrok egy-egy Vidnyánszky-rendezésbe, mint második alabárdos.

„Balladás barátja”, Cseh Tamás volt hasonló státuszban a régi Katona József Színházban: mentek az önálló estjei, és – ha úgy adódott – szerepelt az *Abogy tetszikben* mint Amiens, vagy *A játékosban* mint Részeg.

HOBO: Udvaros Dóri ugyanezt mondta nekem, mikor a Nemzetibe érkeztem. Így fogadott: „Jó, hogy itt vagy velünk, és egyszerűen csak csináld a dolgodat – ahogy annak idején Tamás is tette.” Blaskóval is régi ismerősökként üdvözöltük egymást: 1983-ban, Miskolcon együtt játszottunk Wedekind *Lulujában*. Furcsa dolog ez, hiszen én ezeknek az embereknek a tisztelője vagyok, a nézőtérrel csodálom őket, ők viszont – nagyvonalúan – mindent megtesznek, hogy a viszonyunk kollegiális legyen. De hát nem tud az lenni, mert én nem vagyok színész.

Mégis játszik színházban, több mint harminc éve.

HOBO: Az első estemet – '82-ben, a Szkénében – Ascher Tamás rendezte, Eörsi István írásaiból. Hihetetlenül rosszul játszottam, de eleinte esély se volt rá, hogy ez kiderüljön, ugyanis a „tiltás” és a „tűrés” határán billegett az előadás, és önmagában az, hogy végül nem tiltották be, kiegészülve a művek sajátos aurájával, tomboló sikert eredményezett. Amikor már jó pár előadás lement, Ascher azt mondta: „Na, most már el lehetne kezdeni dolgozni!” Elképesztő szerencsém volt velem, mert nem nézte el nekem, hogy rossz vagyok. A sokadik előadás után bejött

az öltözőmbe az asszisztens, Pécsi Juli, aki egy számtanfűzetbe huszonnégy oldalon keresztül jegyezte a hibáimat, és szépen fölolvasta, hogy hol használtam rosszul a kelleket, vagy hol rontottam a szöveget.

A képzett, profi színésznek is nagy mumus a szövegtanulás?

TENKI RÉKA: A Csokonai Színházban nőttem fel, apukám ugyanis fénytechnikus, a nagybátyám pedig ügyelő, úgyhogy ez a világ nekem otthonos közeg. Így aztán az, hogy az ember színpadon beszél, nekem valahogy kiskoromtól fogva természetes volt. Izgulós sem voltam soha. Tőlem sokkal nagyobb koncentrációt követel az, hogy a szöveg minden egyes mondatában jelen tudjak lenni az általam játszott szereplő teljes személyiségével. Hogy a műben és a fejemben lévő gondolatot, amit közölni szeretnék, fizikailag is meg tudjam jeleníteni, át tudjam adni – akármilyen régies vagy bonyolult a szöveg. Nem szöveget tanulni a legnehezebb, hanem úgy beszélni a színpadon, hogy a nézőnek is minden világos, hihető és hiteles legyen.

HOBO: Én viszont szenvedek, ha profi színészként kéne viselkednem. Például a *Bolha a fülbe* Új Színház-beli előadásában Vidnyánszky rám osztotta Rugby szerepét, de egyszerűen képtelen voltam mindig ugyanazt, ugyanúgy játszani. Ha viszont a jobb szemöldököm helyett a balt húztam föl, akkor a színész, akivel egy jelenetben voltam, nem tudta értelmezni a dolgot. Szörnyű volt! Ma is így van: akkor kell a legjobban küzdenem, ha nem egyedül játszom egy darabban. A *Ballada a két sebzett battyúról* című drámámat is sokkal könnyebb volt megírni – eleve Szűcs Nellire írtam, aki szédületesen játssza Marina Vlady-t és a 07-es telefonközpontost –, mint eljátszani Viszockij és az alkoholista boksoló kettős szerepét, hiszen mindig attól félek, hogy jégre viszem a partneremet. A Feydeau-darabban is ez volt a baj: görcsös voltam, a képzett színészek meg – szegény Helyey és Iglódi – sírtak a röhögéstől a takarásban, mikor én álltam a színpadon. A végén még kánkánt is kellett volna járnom... Na, arra már nem voltam hajlandó! Hát hogy nézett volna ki, hogy én a színpadon táncolok?

Rékának ez nem szokott gondot okozni, se színházban, se filmen.

TENKI RÉKA: A színpadi mozgás gyerekkoromtól jelen volt az életemben, balettra és néptáncra is sokáig jártam. Nagyon élveztem, a néptáncal ráadásul egészen Kínáig eljutottunk. De a legfontosabb, hogy a tánc rendszerességre nevelt: megértettem a heti négyszer három óra munka alapvető fontosságát. A komolyabb sportolás kimaradt az életemből, de úgy érzem, a táncórákon valami hasonlót tanultam meg, mint a sportolók: azt, hogy soha nem szabad feladni, és ha egy feladatot

Tóth Lászlóval a Vitéz lélekben

elvégeztem, akkor azt végig kell csinálni. Utólag legfeljebb megállapíthatom, hogy nem sikerült – de addig dolgozni kell, alázattal és teljes erőbedobással. Nagy szerencsém volt: fantasztikus pedagógusok keze alatt dolgozhattam, akik szerettek, de egyáltalán nem tutujgattak... És megtanítottak csapatban játszani.

HOBO: Az én nagy iskolám meg az volt, hogy magányosan játszottam a verses estjeimet gyermekotthonban és börtönben, keresztyén templomban és zsinagógában, kocsmában, stadionban és színházban. Ismerek örületesen tehetséges embereket, akik fiatalabbak nálam, és sokkal jobban énekelnek vagy mondanak verset, a közönség ezt mégsem fogadja el tőlük úgy, mint tőlem. Én örülnék, ha ezt minél többen csinálnánk; szomorú dicsőség, hogy a Nemzetin kívül nem tudok még egy színházat mondani Magyarországon, ahol József Attila versei műsoron lennének.

Hogyan alakul az új nemzeti csapat?

HOBO: Idő kell, amíg a társulat a legjobb formáját futja, és ez csak a fiatalokkal együtt fog sikerülni. Réka most hármat játszik egy hónapban, két év múlva viszont már huszonzármat fog.

TENKI RÉKA: Köszönöm a bizalmat...

HOBO: Nem udvariasságból mondom, ez egy természetes építési folyamat. Persze, én könnyen beszélek, mert ugyanaz az előnyöm, ami a hátrányom is: nem vagyok színész – és persze „nem vagyok író és nem vagyok zenész” –, de ilyen figurából, mint én, legfeljebb egy szokott lenni egy színházban. Ezért könnyebb az én helyzetem, mint a Rékácé, hiszen neki óriási húzónevek – Törőcsik Mari, Bodrogi, Básti Juli, Sinkó, nem is sorolom – közt kell érvényesülnie, szerepről-szerepre megmutatnia, hogy mit tud.

TENKI RÉKA: Nem azt érzem, hogy köztük érvényesülnöm kellene, mert az lehetetlen, ők már sok mindent bizonyítottak és hatalmas a teljesítmény, amit letettek az asztalra. Én igyekszem követni az ő példájukat. Ezért szeretnék minél többet dolgozni, minél több próbafolyamatot végiggürcölni, és minél többet tanulni ezektől az élő legendáktól – hogy egyszer felnőhessenek hozzájuk. Minél mélyebb víz-

Tenki Réka

2008-ban végzett a Színház- és Filmművészeti Egyetemen Zsámbéki Gábor és Zsótér Sándor osztályában. Gyakorlati idejét a debreceni Csokonai Színházban és a Katona József Színházban töltötte, majd a Katonába szerződött. A 2012/13-as évadtól a Nemzeti Színház tagja. 2010-ben Junior Prima díjat kapott, a POSZT-on és a Színkritikusok szavazatai alapján is több elismerést érdemelt már ki. Számtalan filmszerepben volt látható a mozokban és a televízióban. A Nemzeti 2013/2014-es évadjában a *Vitéz lélek* után az *Ahogy tetszik*, a *Boldogságtörredékek* és az *Éjjeli menedékhely* című előadásokban lép majd színre.

be dobnak, annál többet tudok fejlődni, és ehhez létfontosságú, hogy legyen egy csapat, amelynek a része vagyok, ahol olyan feladatokkal halmozzanak el, amelyek mindig előbbre és előbbre visznek.

HOBO: Én pont az ellenkezőjét szoktam meg: soha nem tartoztam még társulathoz, világeletemben csavargó voltam. A magamfajta magányos harcos (és ebbe a kategóriába sorolom a zenésztársaimat is) a saját bőrét viszi a vásárra. Mindig a közönség tartott el, így aztán, ha megbuktam, vagy egyszerűen nem sikerült jól egy előadás, akkor azonnal újat kellett csinálni, különben végem volt. Majdnem hetven évesen, életemben most először van fizetésem.

Híres története van az első gázsinak, amit Vidnyánszkytól kapott.

HOBO: Attilát az Új Színházban ismertem meg, és meghívott, hogy vigyem el Beregszászba a József Attila- meg a Villon-estemet, amiket együtt készítettünk. Megérkeztem a megadott címre, kerestem a szín-

Ballada a két sebzett hattyúról

házat, de csak egy borzalmasan lepusztult, szinte romos, üres hodályt találtam. Vártam egy órát, azalatt körbenéztem az épületben. Kiderült, hogy ez a próbaterem és a játszóhely is, sőt, a mellette lévő helyiség volt a színészlakás, Rácz Józsinak például ott volt a szállása. Amikor rájöttem, hogy ez az Illyés Gyula Magyar Nemzeti Színház, hogy ezek az emberek ennyi pénzből élnek és dolgoznak, férfiasan megmondom, elsírtam magam. Hozhatta nekem Vidnyánszky a gázsit, mondtam neki: maximum kolbászos rántottát fogadok el fizetségként. Aztán megismerkedtem a színészekkel, és nem sokra rá már együtt játszottuk a *Vadászatot*. Persze, mikor hazajöttem, a hátam mögött rögtön beindult a sutyorgás, hogy „Hú! Mi lehetett a buli ebben a Hobónak?” Ha a sok önmegvalósító ripacs életében egyszer kimozdult volna a komfortzónájából, és szembesült volna azzal, hogy ezek az emberek milyen körülmények között csinálnak milyen magas színvonalú színházat, akkor nem azt találgatja, hogy mi ebben a buli. Nem nekem tett volna jót, hanem a saját lelkének.

Az új társulat az évad első előadásával, Tamási Áron *Vitéz lélek* című darabjával vendég szerepelt Kárpátalján, nem sokkal az októberi bemutató után.

TENKIRÉKA: Először jártam ott. Játszottunk Munkácsra, Ungváron és Beregszászban. Egy intenzív próbafolyamat és egy kemény turné a legjobb alkalom, hogy összekovácsolódjon a csapat – jó lenne, ha minél több hasonló közös munkában vehetnének részt. Megdöbbentő volt számomra, hogy az ott élő magyarok milyen hálásan, gyermeki odaadással vártak minket. Számukra egészen mást jelent a Tamási-mű és a színház maga is; mindenféle ellenérzés és prekoncepció nélkül, szeretettel fogadták a darabot. Sok helyzetben meríthetnénk mi is ebből a lelkületből. Elszomorító volt viszont az a hihetetlen szegénység, amit az ember el sem tud képzelni, amíg a saját szemével nem látja.

HOBO: Elképesztően kemény kiképzés, amit azok között a körülmények között az elmúlt húsz évben a beregszászi társulat végigcsinált. Példamutatás ez kitartásból, elhivatottságból, művészi alázatból. Akik ezt az iskolát kijárták, olyan tudást halmoztak fel, ami Magyarorszá-

Földes László Hobo

A Kossuth-díjas zenésznek Móri Félix filmrendező állítólag felajánlotta 1966-ban, hogy ha megtanul valamilyen verset, felvéteti a Színművészetre. Hobo a zenélést választotta, és 1978-ban alapította meg a Hobo Blues Bandet. A HBB egyik legendás lemeze a *Vadászat*, amelyből Vidnyánszky Attila rendezett előadást a beregszászi társulattal, amelyben Hobo is játszott. Hobo írt könyveket is, és a folyamatos koncertezés mellett tucatnyi önálló esttel járja az országot és a határon túli magyarok területeit. Több darabja közül a Viszockij és Marina Vlady szerelméről szóló *Ballada a két sebzett hattyúról* és a *Tudod, hogy nincs bocsánat* című József Attila-est látható a Nemzeti Színházban.

gon – ahol összehasonlíthatatlanul jobb a feltételek – párját ritkítja. Mondtam is Vidnyánszky-nak, hogy amíg a beregszászi éveket őrzi a lelkében, addig nem kerülhet bajba, olyan erős tapasztalat ez. Innen ered az a hihetetlen összetartás, amit ezek a szédületes színészszegevények sugároznak. Az a cél, hogy ebből a lelkületből minél többet át tudjanak adni a Nemzeti közönségnek is.

SOMOGYI MARCELL

fotók: EÖRI SZABÓ ZSOLT,
valamint MÁTHÉ ANDRÁS (Ballada a két sebzett hattyúról)
és RÓZSA ERIKA (társulati képek)

Simai szakácskönyvének kéziratából – étkekről, amelyeket „*tapasztalva is jónak talált*”

Cserna-Szabó András

Simai uraknak való pacalja

Mácsik, sordély, cvippak, gölödör, paré, szerdek, szömöröcsök, boré, karmenáta – ezek a szívbizsergető szavak mind egy régi magyar szakácskönyvből valók. A kézirat majdnem 200 évig várt kiadóra, míg végül 2011-ben megjelent nyomtatásban (addig a piaristák őrizték levéltárunkban). *Némely étkeknek készítem a módgya, melyet sok próba tetelei után, s tapasztalva is jónak talált, s öszve irogatott Simai Kristóf.*

De hát kicsoda ez a Simai Kristóf, aki ezt a hatszáznál is több ételt „öszve irogatta” a 18. és a 19. század fordulóján?

Szinnyei József *Magyar írók élete és munkái* című művéből tudjuk, hogy Sima Márton néven született 1742. november 8-án Rév-Komáromban. Itt kezdi tanulmányait a jezsuitáknál, 1763-ban Szencre kerül, két év múlva belép a piarista rendbe, felveszi a Simai Kristóf nevet. Novícius Privigyén, 1767-ben teszi le a fogadalmat, majd próbaéves tanár Nagykanizsán. A következő években Nyitrán, Kecskeméten, Kalocsán, Debrecenben tanárkodik, 1774-ben áldozópappá szentelik, 1775-ben Pestre kerül, kiadják első színművét: *Mesterséges Ravaszság. Vígsgós játék, melly A multságban gyönyörködőknek kedvekért szerzetetett és kibotsáttatott*. Aztán sok évig elemi iskolai tanító Kassán.

Reneszánsz ember: folytat filozófiai, neveléstudományi és teológiai tanulmányokat; érdeklődik a matematika iránt; tanít syntaxist, grammatikát, retorikát, poétikát, rajtot; ír (fordít, átdolgoz) drámát, összeállít szótárt és szakácskönyvet; egyik tanulmányában pedig annak módját kutatja, „hogyan az ember testének minden fáradság nélkül illendő mozgást szerezzen, mely okból azoknak igen hasznos lehet, valakiknek sokat ülniük kellett.”

Íróknak és színházrajongó közönségnek egyaránt praktikus olvasmány lehetne ma is.

1790-ben kérésére Körmöcbányára helyezik, és megjelenik az *Igaz-házi*, egy kegyes jó atya című színműve, mely Brühl *Der Bürgermeister*-jének viszonylag hű átdolgozása. Színháztörténeti pillanat: 1790. október 25-én Kelemen László vezetésével az *Igaz-ház*it tűzik műsorra a budai Várszínházban, ez az első hivatásos magyar színház első magyar nyelvű előadása. (Az előadást két napra rá Pesten, a Rondellában megismétlik.)

Simai hat darabja mind szabadabb vagy hübb átírat – például a *Zsugori, telbetetlen fősvény ember* című Molière *A fősvény*-ének első magyarítása.

1829-ben nyugdíjba vonul, Selmezbányára költözik, 1832-ben levelező tagjai sorába választja az Akadémia, a nagygyűlésen ő is jelen van. 1833. augusztus 12-én hal meg Selmezbányán.

Simai majd’ negyven évet tölt Körmöcbányán, Sinnyei szerint „nem jól érezte magát”, de hát szakácskönyvet nem ír az ember rosszkedvében, főleg nem olyan bevezető sorokkal, hogy „Élly vígan, és jó szerentsével.” És főleg nem majdnem két évtizeden át (1795-től 1812-ig). Ez a receptgyűjtemény jól példázza a magyar konyhatörténet siralmas állapotát: nem elég, hogy 200 évig várt a kiadásra, de elemzése is elmaradt, mint oly sok más hazai gasztronómiai alapléműnek. Pedig páratlan forrásmunka, híd a középkori magyar konyha és a nagyjából a 19. század második negyedétől lejátszódó „paprika-bumm” között. Erről az időszakról alig van hiteles forrás. Fehér Béla az első kiadás utószavában felhívja figyelmünket néhány figyelemreméltó körülményre: ebben a műben olvashatjuk az első magyar kukoricás receptet, kisebb-fajta szenzációnak értékeli, hogy négy burgonyás étel szerepel a kéziratban (bizonyítéka annak, hogy ekkorra beépül a magyar konyhába a krumpli), itt találkozhatunk a paprika és a paradicsom használatának

Város Színháza + Stadt-Theater.
A Várszínház egykor – Simai korában | forrás: OSZMI

Az első hivatásos magyar színtársulat első magyar nyelvű előadásának színlapja, 1790. október 25.
| forrás: OSZK Színháztörténeti Tár

Az Igaz-házi színlapja 1792-ből | forrás: OSZK Színháztörténeti Tár

első feljegyzésével, és igazi meglepetés, hogy ilyen gyakran szerepel a bazsalikom és a parmezán sajt.

Az alapos elemzés a honi gasztronómia tudós filológusaira vár(na, ha volnának ilyenek). Ám elég csak belelapozni a könyvbe, és egyik meglepetésből a másikba esünk. Jelentős pacalrajongóként igencsak megrökönyödtem például Simai pacalreceptjein.

Azt tudjuk, hogy középkori konyhánk nagy becsben tartotta a pacalt, elég most csak az erdélyi fejedelmi udvar 16. század végi szakácskönyvét, a *Szakács Tudományt* említeni, melyben olyan recepteket találunk, mint „Juhgyomor töltve” vagy „Disznó gyomra, béli, nyelve tormával”. De azt is tudjuk, hogy a pacal a 19. századra (vagy annak második felére) „béreséttellé” züllik. Inyestemester pedig már mint a pesti proli kényeszerű kosztját mutatja be, melyet csak a háborús húsínség hozott némileg divatba, előtte méltatlan eledelnek számított a városi-polgári konyhában, még a belsőégeket áruló „pacalosokat” is lenézték Pest-Budán. Jól példázza a helyzetet, hogy Czuczor és Fogarasi híres szótárukban (1862-74) több gyomros közmondást is idéznek, ezek is a pacal száználmas státusáról adnak hírt: „Aki pacalt eszik, ne gondoljon rá, mi volt benne.” „Pacalra szokott s pástétomra vágyik.”

Erre Simai (jó fél évszázaddal korábban) kirukkol a „Pacalpástétom” receptjével! Mégpedig egy báránytűdös verzióval. Na erre varrjal gombát, mondaná most az egyszeri kukta. És ez még semmi. A következő receptben egy csodás mű készül: „Pacal vajas tésztaban”. És mi az utolsó mondat? „Ez uraknak való éték.”

A „Simaiból” tehát arra a (minket régóta feszítő) kérdésre is nyomban választ kapunk, mikor vesztthette rangját a pacal a magyar konyhában. És még mi minden kiderülhetne, ha tüzetes vizsgálat alá vetnénk...

A' FELSŐSÉGNEK ENGEDELMÉVEL
 Ma Kelecz St. János-Harcsák (János) 5-ik napján 1792.
A' Nemzeti játék - fizni Társaság
 ALTAI
 Budán a' Híd mellett levő Nyári Játék-színházban
 fog elő-adják:
IGAZ-HÁZI,
 vagyis:
A' POLGÁR-MESTER;
 Néző - Játék öt Fel-Vonásokban.
 Színház-felügyelő T. Sós Károly Úr által

A' Játék Személyei.	
Igaz-Ház, Város Polgár Mestere	Schy Ur.
Igaz-Házini	Tzermecsky L. A.
Júlia, ezekenek Leányok	Miska L. Ak.
Halaburdi, Városi Al-Nótariustja	Róza Ur.
Fegyveresek, Verhunkos Hadnagy	Láng Ur.
Kovács, Verhunkos Kaplár	Kelenen Ur.
Borsáros, Igaz-ház Szolgája	Papolyi Ur.
Hadrik, oltos Fia	Filip Ur.
Rajkó,	Tóty Ur.
Kapcs,	Tessny Ur.
Régiás,	Papp Ur.
Városi Szolgák,	Pataky Ur.

A' Dolg Utánok a' Polgár Mester Háza.

Ez-után a' Lőzsének káltsai, nem különben a' Billetek
 találhatnak az Igazgató Úrnál minden nap, melyben Játék
 adatik, reggeli 8 óráig fogva, egész délután 5 óráig, Pe-
 sten, az o' Tokai-bor kereskedő börtényében a' T. T. Serviták
 piactár.

A' vándorlati díj-mennyiség ára.	
Egy Lélek a' Országjárás	6. 4. 10.
Nyolcs, egy első birtok	4.
Működő színház	4.
Honfoglaló színház	10.

Kezdete lézen 7 órákor.

A KULISSZÁK RENDEZŐJE

A háttérben: Rácpali István színpadtechnikai felügyelő

Trégerok, gépi, kézi és ponthúzó, süllyesztő berendezések és forgószínpad – a díszletek mögötti világ technikai kellékei még a színházszeretők előtt is teljesen ismeretlenek. A shakespeare-i nagymonológok és drámai jelenetek háttérében húzódó birodalmat a nézők számára láthatatlan scenikai szakemberek működtetik. Az idén Magyar Teátrum Díjjal kitüntetett Rácpali István, a Nemzeti Színház színpadtechnikai felügyelője harminc éve van a szakmában, és a színpadi teret úgy ismeri, akár a tenyerét.

Elég egy apró félrelépés, és a színész lezuhanhat a három méter mély süllyesztőbe, vagy beakad a lába egy gépbe, ami komoly sérülést okoz.

Nincs olyan emelőszerkezet, keverőpult, díszletrögzítő rúd (azaz tréger), képernyő, lámpa, szűrő, de szinte még egy kis csavar sem az épületben, amiről ne tudná, hova való és hogyan működik. Bár a beszélgetés közben Rácpali István hangsúlyozza, ő maga már nem áll a fénytechnikai pulthoz és díszleteket sem gyárt, csak koordinálja a folyamatokat, egykor mégis ez volt a munkája. Különböző tévécsatornák műsorainak díszletezése mellett olyan gálaestek színpadi látványa is a nevéhez fűződik, mint a Prima Primissima díjátadó.

A szakma fortélyait a szolnoki színházban tanulta, ahol eredetileg lakatosnak jelentkezve fokozatosan sajátította el a műszakvezetői feladatokat. Szakértelme miatt akkori igazgatója, Schwajda György, szinte szó szerint felhozta őt Budapestre, amikor 2000-ben építeni kezdték a Nemzeti Színházat – így ő is hozzájárult a géppark kialakításához és a műszaki gárda megszervezéséhez.

Kezdetben a fény- és hangtechnikától a sminkeseken át sok minden tartozott hozzá, de időközben változott a struktúra, önállósodtak az egyes területek – ahogy Rácpali István mondja: mindnek más-más a tudásigénye. Továbbra is az ő dolga a díszletek helyes be- és felépítésének, üzemeltetésének és elbontásának a felügyelete. A munkája éppen addig tart, amíg a szereplők a színpadra lépnek – a színpadi és a színpad körüli rendért már a színpadmester felel.

Az előadást megelőző hetekben, hónapokban, párhuzamosan az olvasó- és a rendelkező próbákkal lázas munka folyik a díszletgyártás területén is. A premier előtt másfél-két hónappal a díszlettervező elképzelései alapján Rácpali a műszaki és a gazdasági igazgatóval közösen költségtervet készít, hogy megpályáztathassák a gyakran sokmillió díszlet kivitelezését. Felméri, hogy mi valósítható meg a díszlettervező papíron megálmodott elképzeléseiből, milyen anyagokból, milyen biztonsági fokon gyártható le mindaz, ami majd később a nézők szeme elé tárul. A folyamat látszólag méretekről, számokról, arányokról, anyagokról és mechanikáról szól, de a látvány valódi sikeréhez a tapasztalt szem művészi látásmódja elengedhetetlen. Ha kell, megoldják a lehetetlent is: színészt emelnek, süllyesztenek, akár röptetnek is a színpadtérben – ez utóbbi azonban olyan speciális hozzáértést igényel, hogy erre kifejezetten a feladatra szakosodott céget kérnek fel. Rácpali, akinek korábban saját díszletgyártó műhelye is volt, rendszeresen ellenőrzi a kivitelezők munkáját nehogy hiba csússzon a gyakran lakóház méretű díszletelemek elkészítésébe. Az elkészült elemeket a bemutató előtt körülbelül tíz nappal szerelik be, ami a nagyszínpadon egy tizenkét-tizenhárom fős műszaki csapatnak átlagosan egy-két napi kemény, megfeszített munkája. Ha minden a helyén áll, kezdődhet a főpróba-hét. Ezután a színpadtechnikai felügyelő már csak kisebb „lá-

A láthatatlanok díja

A Magyar Teátrumi Társaság és a Magyar Teátrum című színházi magazin 2010-ben azzal a céllal alapított díjat, hogy felhívja a figyelmet a kulisszák mögötti színházi háttér- és kiszolgáló szakmákra, valamint erkölcsi és anyagi elismerést nyújtson az azokat kiemelkedően magas szinten művelő szakembereknek. Súlygók, ügyelők, díszítők, fény- és hangtechnikusok, kellékesek, festők, fodrászok tucatjai, több mint nyolcvan színházi szakma képviselői közül kerülhetnek ki a Magyar Teátrum-díjasok.

A 2013. év díjazottjai: **Szolga István** műszaki igazgató (Szabad Tér Színház, Budapest), **Karl József** főügyelő (Csokonai Nemzeti Színház, Debrecen), **Nády Árpád** fővilágosító (Győri Nemzeti Színház), **Bali Lajos** díszletgyártó, műhelyvezető (Pécsi Nemzeti Színház), **Rácpali István** színpadtechnikai felügyelő (Nemzeti Színház). Nemzetiségi különdíjat kapott **Csasztyan Béla** színpadmester (Cervinus Teátrum, Szarvas).

togatásokat” tesz a díszletek közt az előadások után: nem sérült-e meg valami, továbbra is biztonságosak-e a látványelemek?

Rácpali Istvánnal – aki egy súlyos betegség után tavaly november óta dolgozik újra aktívan – az épületet a pincétől a padlásig bejárva, át-sétálva a zsinórpaddás lámpákkal zsúfolt függőfolyosóin és a nagyszínpad alatti, egyedülálló süllyesztőrendszer erdejében, látva tehát mélységet és magasságot, a felelősség kérdése is szóba kerül.

– Abban, hogy az előadás sikerrel menjen le egy ekkora térben, ahol minden mozgatható és rendszerint mozog is, nemcsak a színésznek, hanem a műszaki vezetőnek is nagy felelőssége van. Elég egy apró félrelépés, és a színész lezuhanhat a három méter mély süllyesztőbe, vagy beakad a lába egy gépbe, ami komoly sérülést okoz. Ezeket a veszélyhelyzeteket nekem mind előre kell látnom, és ki kell küszöbölnöm minden veszélyforrást – mondja Rácpali, akinek a több évtizedes karrierje során így is bőven jutott váratlan és azonnal megoldandó színpadi vészhelyzetből. Emlékezetes esetről idézi fel, amikor előadás

közben megállt a forgószínpad... Húsz díszítő munkatárs, de még az akkori igazgató, Jordán Tamás is tolni kényszerült a huszonkét tonnás forgószínpadot, hogy folytatódhasson a játék.

Olykor meglepetésnek és a felelősség terhének nyoma sincs. Kedélyesen, mosolyogva, szerényen beszél szakmája nehézségeiről és kihívásairól azzal együtt, hogy csapatának műszaki összmunkája sem a színlapon, sem a tapsrendben nem jelenik meg. De érezni, hogy pontosan tudja: az ő munkájuk is nélkülözhetetlen ahhoz, hogy a néző teljes értékű színházi élménnyel gazdagodva távozhasson az előadás után.

KRUPA ZSÓFIA

| fotó: EÖRI SZABÓ ZSOLT

SZENTPÉTERVÁRI EIFMAN BALETT | photo by Nikolay Krusser

PHILIP GLASS | photo by Raymond Meier

PATRICIA KOPATCHINSKAJA | photo by Marco Borggrete

Budapesti
Tavaszi
Fesztivál

A tavasz ünnepe

www.btf.hu

RUFUS WAINWRIGHT

ZUBIN MEHTA | photo by Oded Antman

EMBERI
ERŐFORRÁSOK
MINISZTERIUMA

BUDAPEST

A 20. század első modern színházi lapja, A Színház valamennyi nevezetes teátrumi eseményről beszámolt. Jelentősége abban áll, hogy rövid tudósításaival, frappáns karikatúráival és fényképeivel mintául szolgált a későbbi lapalapítóknak. Főszerkesztője, Falk Miksa Richárd elsősorban szórakoztatni akarta olvasóit, elsősorban a bohém-világot ábrázoló szatirikus pamflettel. Úttörő vállalkozásának nem sok idő adatott, a lap szűk egy esztendeig élt.

Gajdó Tamás

ELSŐ, MODERN, SZÍNHÁZI

Száztizenegy évvel ezelőtt jelent meg A Színház című hetilap

Az első modern színházi szakmai hetilapot *A Színház* címmel 1903. november 15-én adták ki Budapesten. A lap főszerkesztőjének neve mára feledésbe merült. Sem a sajtótörténet, sem a színháztörténet nem emlegeti Falk Miksa Richárdot.

A fiatalember gyógyszerésznek készült – s hírlapíró vált belőle. Pályáját a *Debreceni Ellenőr*nél kezdte. Budapesten előbb az *Altalános Hírlap* szerkesztőségében dolgozott, majd a *Magyar Génius* munkatársa lett. Hosszabb időt töltött Párizsban, ahonnan visszatérve rövid ideig Kolozsvárott próbálkozott, mígnem 1903 őszén színházi hetilapot alapított.

A lap első számának borítóját a Vigszínház fényképe díszítette, az új lapot köszöntő sorok írására felkért Rákosi Jenő azonban a Király Színház friss avatásáról beszélt, s kivételes ösztönrel vette észre, hogy az új intézmény megnyitásához hasonló mérföldkő Falk Miksa lapalapítása is: „A színházi élet most van Magyarországon abban a stádiumban, amikor gyökereit belebocsássá [sic!] a társadalomba. Eddig jóformán üvegházi növény volt a színművészet itt; becse véletlenektől, trói és színészi talentumok fölbukkanásától függött. Híjával volt úgyszólván az alépítménynek, az alsóbb rendű válfajok intézményeinek, amelyek a társadalom alsóbb rétegeivel érintkezvén, mintegy preparálják úgy e réteget a felsőbb rendű művészet élvezetére, valamint kikészítik a színészanyagot a művészetre, és iskolájául szolgálnak az íróvilágnak, egy élő drámairodalom létesítésére” – írta az egykori színidirektor, színműíró és lapszerkesztő.

Rákosi Jenő nemcsak abban látta a színházi lap hivatását, hogy kapcsolatot teremtsen a közönség és a színház között, legalább olyan jelentőséget tulajdonított annak, hogy a színházi lap dokumentálja is a színházi előadásokat: „mindaz amit ír, amit rajzol, művészeti kultúrhistoriává lesz idővel” – vélte Rákosi Jenő.

A szép és biztató szavak után a szerkesztő rögtön *Tanács* címmel verset közölt. A vers szerzője Ignotus néven vált az irodalmi élet legendás alakjává.

De nemcsak ezért érdemes kézbe venni a száz évvel ezelőtt kiadott füzeteket. A Párizsban élő Szomory Dezső a Moulin Rouge átváltását így örökölte meg: „E híres csarnokban nem táncolnak többé. A nagy bál teremből – a Király Színház módjára – egy igen szép és bearanyozott nézőtér lett, valami igen káprázatos színház, mindenféle remekművek számára, amelyeket különösképpen a Montmartre-on szeretnek nagyon. Eddig a Belle of New York-ot játszották itt, most pedig a Mekkora a szemed! című francia revüt, amelynek semmi értelme sincs, azonkívül, hogy vagy ötszáz leány látható benne födetlen kebellet, vállakkal és karokkal ugyan, de különben majdnem egészen meztelenül.”

Falk Miksa Richárd nagy gonddal szerkesztette újságjában a korszak színházi életének valamennyi nevezetes eseménye szerepelt. Addig soha nem közölt, kitűnő minőségű színpadi felvételek csalogatták a publikumot a Vigszínház, a Népszínház, a Király Színház, az Operaház és a Nemzeti Színház újdonságaira, mégsem váltak uralkodóvá a fizetett kommunikék. *A Színház* bölcs öniróniával szemlélte a színházi

A Párizsban élő Szomorú Dezső rendszeresen küldött írásokat a lapnak

Tanács

*Ne váltsad elméd aprópénczre
S pocsekölva ne légy bíú:
Barátom, nem becsül meg érte
Csak pincér, meg boros fiú.*

*Az utolsó egy pengőd elusztán
Fáradt a fő s ég a torok,
S az vet meg a legjobban osztán
Aki megitta a borod.*

*A hírnevesség nagy körútja
Csupa márványos palota.
Ki egy tál lencsén el nem adja
Háziúrnak kerül oda.*

*A neve ott lóg diszkeretben
Kírva a kapu alatt,
De ismeretlen és nevetlen
Aki csak albérlő marad.*

(az első számban megjelent vers szerzője később Ignotus néven vált az irodalmi élet meghatározó alakjává)

világot. Nagy bátorságról tanúskodik, hogy le merték írni a főzés közben megzavart Jászai Mari dohogását: „*A Balkánon vagyunk, sőt mi több, Ázsiában. Igen Ázsiában élünk, kedves barátom, a pusztaságok kellő közepén, körülöttünk is minden pusztá és a lelkiünk is sivár, üres.*” De néhány számmal később *A Színház* szerkesztői maguk is ábrázolták ezt a sivárságot: teljes terjedelmében közölték azt a rajongó írást, melyet a pályakezdő Fedák Sári kapott. Legyen elég belőle egyetlen mondat: „Fedák Sári!

Frappáns karikatúrák is fokozták a lap szórakoztató hangvételét

hiszen kegyed / Istenien bájos, / Megszerette máris nálunk / Az egész főváros!”

A Színház nemcsak úttörő szerepe miatt jelentős, rövid tudósításaival, frappáns karikatúráival és fényképeivel mintául szolgált a későbbi lapalapítókknak. De vannak benne forrásértékű írások is szép számmal. Tábori Kornél például kelet-európai, lengyel és orosz zsidó színházról írt annak kapcsán, hogy a Király Színházban játszott *Gettó* című Heijermans-darabra a „bigott zsidóság” nagyon haragudott, s paródiákkal igyekeztek csökkenteni a mű sikerét. Egy másik lapszámban a budapesti siker-gyáros, a klakk-vezér Weidinger bácsi szólalt meg, akinek annyi színész köszönhetette szerencséjét.

Falk Miksa Richárd elsősorban szórakoztatni akarta olvasóit. André Antoine cikkét, mely a rendező szerepéről szólt, csak ritkán kísérték hasonló színvonalú művek. Inkább a bohém-világot ábrázoló satirikus pamfletek uralták a lapot. Mint például Jobb Dánielé, aki *A közönség* című közleményét így fejezte be: „*A közönség... Ez az az ellenfél, akit nap nap után, újra meg újra meg kell bódítani. Egyetlen elszólás évek munkáját teheti tönkre. Egyetlen hütlenség: elfelejtetheti esztendőök hűségét. De a hűség sem biztos szere a közönség állandó szeretetének. Ha valaki tökéletlen fegyverekkel száll szembe a publikummal, természetes: kezdetől fogva veszített ügye van. De mesébetik, hogy egy napon a közönség megcsökönyösödik, és azt mondja: »Tökéletes, mindig tökéletes. Unom már ezt a sok tökéletességet. Ez már unalmas, próbálkozzunk meg a tökéletlennel!«*”

Falk Miksa Richárd tökéleteset akart nyújtani a közönségnek. Első vállalkozása talán emiatt sem lehetett hosszú életű – a hetilap utolsó száma 1904. június 26-án jelent meg. Utóda a *Színház és Élet* című hetilap életképebbnek bizonyult. De erről legközelebb...

(A cikk eredetije Zsöllye című lapban jelent meg 2003 októberében)

SÖR

feb. 4., 16.

Shakespeare Összes Rövidítve

Gengszter-rap (Othello), amerikai futballmeccs (történelmi drámák) és a Hamlet húsz másodpercben. Ez a műfaji sokszínűség és tempó jellemzi a Shakespeare Összes Rövidítve (SÖR) című angol nyelvű előadást, amelyben az angol mester mind a 37 drámája benne van. A Madhouse Theatre Company három tagja játssza az összes szerepet. Angoltudás előny, de a hiánya nem akadály.

mikor? hol?

február 4. – 19.30; Nemzeti Színház, Kaszás Attila Terem

február 16. – 19 óra; Nemzeti Színház, Gobbi Hilda Színpad

VERSEK SZÓDÁVAL

feb. 19.

Vendég: Szálinger Balázs

Szálinger Balázs (1978) nemcsak költő, hanem drámaíró, műfordító is, aki már számos rangos elismerésben részesült: Sziveri János-díj (2000), Bródy Sándor-díj (2001), Junior Prima Díj (2008), József Attila-díj (2010). A közkezdvelt rendhagyó irodalmi sorozat vendégeként ezúttal ő mutatkozik meg hétköznapi vagy éppen nem hétköznapi oldaláról. A sorozat célja, hogy a költőkről teljesebb képet adjon hobbijuk, kedvenc időtöltésük, más művészeti tevékenységük bemutatásával. A kortárs lírát kedvelő közönség így rendhagyó módon pillanthat be az alkotók műhelyébe. A „Versek szódával – avagy költők másképp” című sorozat estjén februárban Szálinger Balázs mesél versekről, irodalomról és az életéről. . .

mikor? hol? február 19. – 19.30
Nemzeti Színház, Kaszás Attila Terem

A SZENT ÉS A PROFÁN MEZSGYÉJÉN

Hasonlóságok és különbségek, a szentről, a profánról és a színházról vallott gondolatok körül forgott a beszélgetés december 10-én a Nemzeti Kaszás Attila Termében. A *Johanna a máglyán* és *KZ-oratórium*, a Nemzeti Színház két előadásához kapcsolódóan Vidnyánszky Attila hívta eszmecserére Jelenits István piarista szerzetest, Pilinszky és Claudel életművének kiváló ismerőjét, továbbá a kortárs francia irodalom jeles alakját, Valère Novarinát, valamint Sepsy Enikő irodalomtörténészt.

NAGYVÁRADI VENDEGEINK

márc. 13.

Godot és Szigligeti

A *Godot-ra várva* és a *Szigligeti* című februári és márciusi premierjeivel vendégszerepel a nagyváradi Szigligeti Színház a Nemzetiben. Selmeczi György és Béres Attila szerzőpáros Szigligeti Edéje 2014-ben direktoroknál előszobázik művei előadása érdekében – hiszen egy történelmi fikcióban minden megtörténhet. Beckett darabja, a *Godot-ra várva* a modern színházirodalom klasszikusa, minden színházkedvelő számára „kötelező”.

mikor? hol?

Szigligeti
március 13. – 19 óra; Nemzeti Színház, Nagyszínpad

Godot-ra várva
március 13. – 19 óra; Nemzeti Színház, Gobbi Hilda Színpad

NEMZETI

A magazin közel negyven Libri könyvesboltban is elérhető az ország nagyvárosaiban.

Ajánlja ismerőseinek, barátainak!

KÉSZÜL A JÁNOS VITÉZ

Az olvasópróbával, január 13-án elkezdődtek a *János vitéz* munkálatai. Petőfi Sándor elbeszélő költeményének színpadi adaptációjában a sepsiszentgyörgyi színház művésze Mátray László mellett többek között Szűcs Nelli és Varga József játszanak majd. A Vidnyánszky Attila által rendezett előadásban a Kaposvári Egyetem, valamint a Színház- és Film-művészeti Egyetem egy-egy színészosztályának a hallgatói is közreműködnek.

KOMÁROMBAN JÁRT
A VITÉZ LÉLEK

A Komáromi Jókai Színházban vendégszerepelt a *Vitéz lélek* című előadás január 12-én. Az előadást követően Tóth Tibor, a komáromi színház és Vidnyánszky Attila, a Nemzeti igazgatója együttműködési szerződést írt alá közös bemutató létrehozásának szándékáról, szakmai továbbképzések, workshopok megvalósításáról, valamint budapesti, illetve komáromi vendégjátékokról. A Tamási Áron művéből készült *Vitéz lélek* a 2013 októberi bemutató óta már járt Szatmárnémetiben, Beregszászon, Munkácsen, Ungváron és Debrecenben is.

médiatámogatónk

PORT.hu

A MANHATTANI JÓISTEN

Egy különleges szerelmi történet – hangjáték élőben felolvasva

New Yorkban játszódik Ingeborg Bachmann műve, amely egy véletlen találkozásból pillanatok alatt fellobbanó, majd egy bomba lángjában ellobbanó szerelem történetét meséli el megrendítően személyes hangvételben. Paul Claudel Délforduló című darabja után újra egy rendhagyó mű, ezúttal egy hangjáték kerül a Nemzeti „fordított színház” című sorozatának pódiumára.

Bírósági tárgyalás. A vádlott egy férfi, aki manhattani Jóistennek nevezi magát. A vád gyilkosság: bombával megölt egy Jennifer nevű lányt egy szálloda felső emeletén. A vádlottból lassan koronatanú lesz, aki elmondja, mi is történt *valójában*... Jennifer és Jan véletlenül találkoznak a New York-i Grand Central pályaudvaron. A fiatal amerikai lány és az európai férfi, aki hajóval utazna tovább hazájába, egymásba szeretnek... A lány órák alatt fellobbanó szerelme szabad, tiszta és hártatlan, és Jant, akit a tengeren túl most is vár valaki, magával ragadja a lány és a helyzet különlegessége... Itt lép közbe a manhattani Jóisten, és két mokusával bombát vitet a pár szállodai szobájába: a szerelem beteljesedésének pillanatában kell meghalnia a párnak, így lehet megakadályozni, hogy a szerelem a társadalmi kötöttségek szövevényében elsilányodjon. És tényleg: Jannak már megvan a jegye a hazaútra Európába, és egy ellopott szabad órában éppen egy bárban üldögél magányosan, amikor a gyilkosság megtörténik... A bíróságon a „Jóisten” felháborodva mondja a bírónak, hogy Jan még a lány temetését sem várta meg, az ő büntetése, hogy sosem fog felejtteni...

Ingeborg Bachmann a második világháború utáni német irodalom rendkívül izgalmas személyisége. 1926-ban Klagenfurtban született, a háború után 1948-ban szerelem szövődik közte és a tragikus sorsú költő, Paul Celán között, aki az egyik legszebb holokausztvers, a *Halálfűga* szerzője. A viláégés utáni új irodalmi generáció egyik csoportosulásának, a Gruppe 47-nek kiemelkedő alakja. 1953-ban megkapja a csoport díját, és megjelenik a *Kimért idő* című kötete, amely révén a német nyelvterület ismert irodalmi alakja lesz. Független nő és alkotó, önállósága, műveltsége, érvelésre kész személyisége zavart kelt a férfiak uralta világban. Egyszerre hiperérzékeny művész és drága

ruhákban rangos társaságban forgoló nő. Nagyon értelmiségi és egy kicsit diva. Erre érez rá a *Spiegel* című tekintélyes politikai-közéleti hetilap, amelynek egyik száma 1954-ben Bachmann fotójával jelenik meg – ez költőknek nemigen adatik meg. Megtélése ellentmondássá válik, amikor pszichiátriai klinikákon kezelik, az atomfegyverkezés és a vietnámi háború ellen tiltakozik, nem Németországban vagy Ausztriában, hanem Rómában él...

Költeményei mellett ír elbeszéléseket, operalibrettókat, riportokat. Filozófiából doktorál, rangos irodalmi díjakat kap, egyetemi előadásokat tart – és ír hangjátékokat is. A szabadfoglalkozású íróknak jövedelmet biztosító „alkalmazott” irodalmi műfaj a korszakban a rádiójáték: Heinrich Bölltől Max Frischen át Friedrich Dürrenmattig minden jelentős alkotó dolgozott a rádiónak. Az 1957-ben írt *A manhattani Jóisten* elnyerte az egyik legjelentősebb német irodalmi díjat (Hörspielpreis der Kriegsblinden). A hangjátékot hallva írt levelet Bachmannnak az akkor már befutott svájci író, Max Frisch. A zaklatott életű nő számára a rendezett élet reményét jelentené a kapcsolat, ám az egyenlőtlen erőviszonyok miatt ez sem teljesül be... Bachmann 1965-től Rómában él, fontos műveket ír még, ám nem csupán magánélete rendezetlen, de anyagi helyzete is rendkívül bizonytalan. 1973 szeptemberében a lakását egy égő cigaretta tüzre lobbantja. Égési sérülésekkel szállítják kórházba, ahol pár nap múlva meghal. Csak később derül ki, hogy valójában elvonási tünetek okozták a halálát: a labilis idegzetű Bachmann akkor már jó ideje naponta több mint száz nyugatón él...

Novelláinak és verseinek válogatása, *Malina* című regénye magyarul is olvasható. *A manhattani Jóisten* című hangjátéka a Kalligram folyóiratban jelent meg.

Jennifer: ... nem szabad senkihez sem szólnom. Szeretek. És magamon kívül vagyok. Még a bensőm is izzik a szerelemtől, szerelemmé égetem az időt... Készen állok az utolsó pillanaton túlra is, és szeretem őt.

Ingeborg Bachmann

A manhattani Jóisten

Jóisten – VARGA JÓZSEF I Bíró – NAGY MARI I Jan – HELVACI ERSAN DAVID e. h. I Jennifer – PAPP BARBARA e. h. I Billy és Frankie, két mókus, valamint hangok és mindenki más – BÁNSÁGI ILDIKÓ, FÖLDES LÁSZLÓ HOBO

Fordította: Kornya István // Dramaturg: Verebes Ernő

Rendező: Tömő György

mikor? hol?

február 26. – 19 óra

Nemzeti Színház – Kaszás Attila Terem

A belépés díjtalan, de regisztrációhoz kötött: szervezes@nemzetisinhaz.hu

A hangjáték CD-n kiadott változatának borítója

SZERELEM ÉS TÁRSADALOM

A manhattani Jóisten az első munkám a Nemzetiben, ráadásul készen kapott anyag, nem a magam választása, így kettős izgalommal és felelősséggel láttam neki a darab felfejtésének. Kis félelmet is keltett bennem a sűrű és néhol kuszának tűnő textúra, de minden olvasással újabb és újabb olyan témák merültek fel, amelyek személyesen és közvetlenül foglalkoztatnak. Így amikor most azon a kérdésem gondolkodom, mit jelent *nekem* a darab, a bőség zavarával állok szemben, és inkább arra próbálok választ találni: mi az, amit a rendelkezésünkre álló keretek között meg tudunk ebből szólaltatni, és amivel a nézőket is meg tudjuk szólítani.

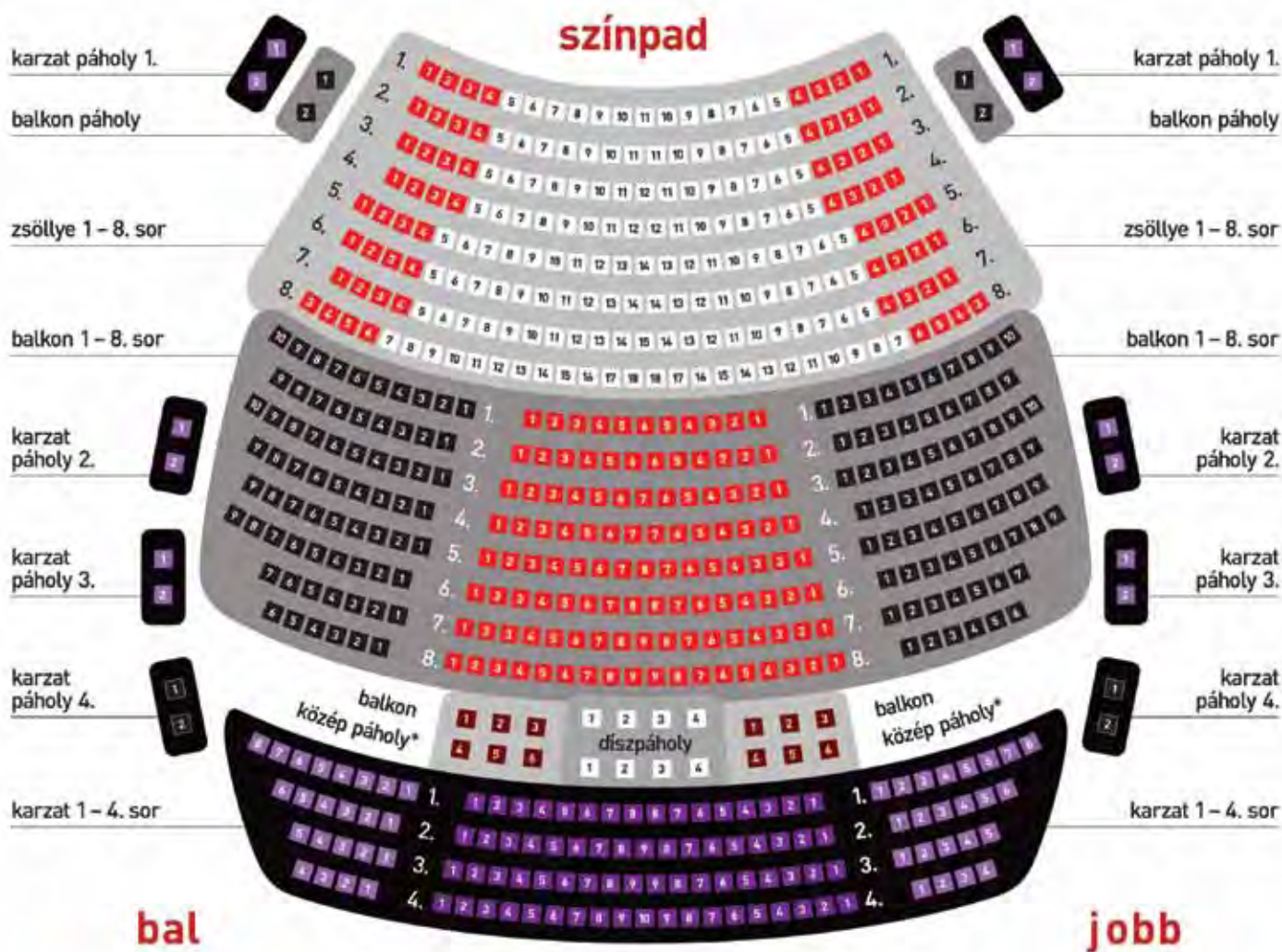
Bachmann szövege számomra elsősorban szerelmi történet, amely a társadalom működésének szövetébe ágyazódik, a kifejezetten hétköznapi rezdülések megragadásával. Egy párkapcsolat életciklusát követhetjük a véletlen találkozás és a könnyelmű kaland ígéretének izgalmától egymás felfedezésén és fel nem fedezésén át egészen a megszilárduló, ám lassú elhidegülésre ítélt jövő lehetőségéig, és az ezzel

szemben álló, a megsemmisülésben való beteljesülésig, amit viszont rajtunk kívüli – fölöttünk és alattunk – álló erők irányítanak...

E fő szólam mellett személyesen az olyan, ma nagyon is velünk élő témák ragadták meg a figyelmemet, mint a generációs különbségek és feszültségek, az életünket befolyásoló ideológiák és az ezek mentén kialakuló megkülönböztetés kérdése. Fontos „szereplőnek” tartom a várost, amely egyaránt a lüktető élet fizikai megtestesülése, és a ráakadó összes mocsok hordozója, oka és eredménye is. A darab nem látja és látatja tisztán az életet, de foltjait és kopásait nem utasítja el, hanem a legtermészetesebb velejáronak tartja. Különös kihívás a forma: rádiójátékot felolvasószínházként életre kelteni. Már első pillantásra teljesen egyértelműnek tűnik a megfeleltetés, ami a buktatók felmérésével is a hang és nyelv közegében való játék rengeteg lehetőséget felveti.

TÖMŐ GYÖRGY
a Nemzeti Színház rendező gyakornoka

NAGYSZÍNPADI JEGYÁRAK

Nagyszínpad jegy

1. Árkategória
 2. Árkategória
 3. Árkategória
 4. Árkategória
 5. Árkategória

Kategória/szektor	I. helyár (normál nézőtér, helyre szóló jegyek)	II. helyár (Fodrásznő)
1. kat. (zsöllye közép, díszpáholy)	3800 Ft	2900 Ft
2. kat. (zsöllye bal/jobb, balkon közép)	3000 Ft	2500 Ft
3. kat. (balkon bal/jobb, bizonyos páholyok)	2400 Ft	1900 Ft
4. kat. (karzat közép)	2100 Ft	1600 Ft
5. kat. (karzat bal/jobb, bizonyos páholyok)	1800 Ft	1300 Ft

Egyéb játszóhelyek, jegyárak:

Gobbi Hilda Színpad, Kaszás Attila Terem,
 színpadi nézőtér (Mesés férfiak szárnyakkal, Szarvassá változott fiú)
egységesen 2600 Ft (a jegyek nem helyre szólók)
 Versek szódával (Kaszás Attila Terem)
egységesen 2200 Ft (a jegyek nem helyre szólók).

Last minute akció diákoknak!

Utolsó pillanatban jut eszedbe, hogy színházba gyere?

Neked találtuk ki ezt az akciót!

A kedvezmény játszóhelytől és szektortól függetlenül, érvényes diákigazolvány felmutatásával vehető igénybe, a színház jegypénztárában, az előadás megkezdése előtt egy órával.

A megmaradt jegyek ára egységesen 500 Ft.

Egy igazolvánnyal egy jegyet lehet vásárolni.

VÁLTSON BÉRLETET A 2013/14-ES ÉVADRA!

Válasszon bérleteink közül előadások és ülőhelyek alapján! Majd döntse el Ön, mikor kívánja megnézni az adott előadásokat!

DIÁKBÉRLET – NAGYSZÍNPAD

I. árkatégória: balkon bal/jobb

II. árkatégória: karzat

BUBIK ISTVÁN bérlet 4200 Ft | 3000 Ft

(a négy meghirdetett előadásból tetszőlegesen három előadás választható!)

Tamási Áron: **VITÉZ LÉLEK**

P. Claudel – A. Honegger: **JOHANNA A MÁGLYÁN**

W. Shakespeare: **AHOGY TETSIK**

Szarka Tamás: **MÁRIA**

SZIGLIGETI EDE bérlet 4200 Ft | 3000 Ft

Csokonai Vitéz Mihály: **KARNYÓNÉ**

Szigligeti Ede: **LILIOF**

Petőfi Sándor: **JÁNOS VITÉZ**

DIÁKBÉRLET – STÚDIÓSÍNPAD

TÍMÁR JÓZSEF bérlet 3000 Ft

(a négy meghirdetett előadásból tetszőlegesen három előadás választható!)

Szénási Miklós – O. Zsukovszkij – Lénárd Ödön szövegeiből: **ME-SÉS FÉRFIAK SZÁRNYAKKAL**

Galambos P. – Kovács-Cohner R.: **BOLDOGSÁGTÖREDÉK**

I. L. Caragiale: **ZŰRZAVAROS ÉJSZAKA**

A. P. Csehov: **HÁROM NŐVÉR**

CSALÁDI BÉRLET – NAGYSZÍNPAD

(egyidejűleg legalább három bérletet kell vásárolni)

I. árkatégória: zsöllye közép

II. árkatégória: zsöllye bal/jobb, balkon közép

III. árkatégória: balkon bal/jobb

BAJOR GIZI bérlet 4600 Ft | 3600 Ft | 2900 Ft

Szigligeti Ede: **LILIOF**

Petőfi Sándor: **JÁNOS VITÉZ**

Újdonság a Családi bérlet. A Nagyszínpadra meghirdetett BAJOR GIZI BÉRLET rendkívül vonzó árával kifejezetten a közös színházi élményre vágyó családok számára kedvező. A bérletből egyidejűleg legalább három darabot kell vásárolni.

Pedagógusok és diákok figyelmébe ajánljuk!

A hagyományos bérleteknél jóval kedvezőbb áron, kategóriától függően 3000 vagy 4200 forintért szabadon választható időpontokra válhatnak bérletet a pedagógusok és a diákok. Diákbérlet vásárlásához igazolvány bemutatása szükséges!

Felhívjuk nézőink figyelmét, hogy a bérletek egy évadra érvényesek és csak a megadott előadásokon használhatóak fel!

A bérletek automatikus belépésre nem jogosítanak, ezért kérjük, időben foglalják le és vegyék fel jegyeiket. A jegyek a bérletszelvény ellenében a Nemzeti Színház jegypénztárában, vagy a jegyirodában vehetők át.

NAGYSZÍNPADI BÉRLETEK

I. árkatégória: zsöllye közép

II. árkatégória: zsöllye bal/jobb, balkon közép

III. árkatégória: balkon bal/jobb

JÁSZAI MARI bérlet 11 400 Ft | 9000 Ft | 6700 Ft

Tamási Áron: **VITÉZ LÉLEK**

P. Claudel – A. Honegger: **JOHANNA A MÁGLYÁN**

W. Shakespeare: **AHOGY TETSIK**

W. Gombrowicz: **OPERETT**

EGRESSY GÁBOR bérlet 11 000 Ft | 8600 Ft | 6500 Ft

Tamási Áron: **VITÉZ LÉLEK**

Molière: **SCAPIN, A SZEMFÉNYVESZTŐ**

P. Claudel – A. Honegger: **JOHANNA A MÁGLYÁN**

W. Shakespeare: **AHOGY TETSIK**

SINKOVITS IMRE bérlet 10 500 Ft | 8000 Ft | 5900 Ft

Tamási Áron: **VITÉZ LÉLEK**

P. Claudel – A. Honegger: **JOHANNA A MÁGLYÁN**

Szarka Tamás: **MÁRIA**

Juhász Ferenc: **A SZARVASSÁ VÁLTOZOTT FIÚ**

MÉSZÁROS ÁGI bérlet 11 000 Ft | 9000 Ft | 6500 Ft

G. Feydeau: **BOLHA A FÜLBE**

W. Shakespeare: **AHOGY TETSIK**

Molière: **SCAPIN, A SZEMFÉNYVESZTŐ**

Szigligeti Ede: **LILIOF**

STÚDIÓSÍNPADI BÉRLETEK

(a jegyek nem helyre szólóak, a helyfoglalás az érkezés sorrendjében történik.)

NÉMETH ANTAL bérlet 7700 Ft

Szénási Miklós – O. Zsukovszkij – Lénárd Ödön szövegeiből: **ME-SÉS FÉRFIAK SZÁRNYAKKAL**

Juhász Ferenc: **SZARVASSÁ VÁLTOZOTT FIÚ**

A. P. Csehov: **HÁROM NŐVÉR**

Borbély Szilárd: **HALOTTI POMPA**

HEVESI SÁNDOR bérlet 7700 Ft

I. L. Caragiale: **ZŰRZAVAROS ÉJSZAKA**

Galambos P. – Kovács-Cohner R.: **BOLDOGSÁGTÖREDÉK**

A. P. Csehov: **HÁROM NŐVÉR**

T. S. Eliot: **GYILKOSSÁG A SZÉKESEGYHÁZBAN**

Bővebb jegy- és bérletinformációk:

Jegyiroda a Nemzeti Színházban: 1095 Budapest, Bajor Gizi park 1. | telefon: 476 6868 | nyitva tartás: hétköznap 10-18 óra, munkaszüneti és ünnepnapokon 14-18 óra között, illetve az előadások kezdetéig

Andrássy úti jegyiroda: 1061 Budapest, Andrássy út 28. | telefon: 373 0963, 373 0964, 373 0995, 373 0996, fax: 331-2837 | nyitva tartás: hétköznap 10-18 óra, szombaton és vasárnap 11-19 óra között.

Nagyszínpad	24	P	19:00
Nagyszínpad	25	Szo	15:00
Nagyszínpad	26	V	15:00
Gobbi Hilda Színpad	27	H	19:00
Nagyszínpad	28	K	19:00
Gobbi Hilda Színpad	28	K	19:00
Nagyszínpad	29	Sze	19:00
Gobbi Hilda Színpad	29	Sze	19:00
Nagyszínpad	30	Cs	19:00
Nagyszínpad	31	P	19:00
Gobbi Hilda Színpad	31	P	19:00
Nagyszínpad	1	Szo	19:00
Gobbi Hilda Színpad	1	Szo	19:00
Kaszás Attila Terem	1	Szo	19:30
Nagyszínpad	2	V	19:00
Gobbi Hilda Színpad	2	V	19:00
Nagyszínpad	4	K	19:00
Gobbi Hilda Színpad	4	K	19:00
Kaszás Attila Terem	4	K	19:30
Gobbi Hilda Színpad	6	Cs	19:00
Nagyszínpad	14	P	19:00
Nagyszínpad	15	Szo	19:00
Gobbi Hilda Színpad	15	Szo	19:00
Nagyszínpad	16	V	19:00
Gobbi Hilda Színpad	16	V	19:00
Kaszás Attila Terem	16	V	19:30
Nagyszínpad	17	H	19:00
Nagyszínpad	18	K	19:00
Kaszás Attila Terem	18	K	19:30
Nagyszínpad	19	Sze	19:00
Kaszás Attila Terem	19	Sze	19:30

Sólyompecsenye (Decameron) I Boccaccio (a beregszászi Illyés Gyula MNSz vend.)

Sólyompecsenye (Decameron) I Boccaccio (a beregszászi Illyés Gyula MNSz vend.)

Vitéz lélek I Tamási Áron

KZ Oratórium I Pilinszky János | **PREMIER**

Scapin, a szemfényvesztő I Molière

KZ Oratórium I Pilinszky János

Scapin, a szemfényvesztő I Molière

KZ Oratórium I Pilinszky János

Fodrásznő I Szergej Medvegyev

Fodrásznő I Szergej Medvegyev

Shakespeare összes rövidítve I Madhouse Theatre Company | **angol nyelven**

FEBRUÁR

Vitéz lélek I Tamási Áron

Zúrzavaros éjszaka I I. L. Caragiale

Ballada a két sebzett hattyúról I Földes László Hobo

Régimódi történet I Szabó Magda (a debreceni Csokonai Nemzeti Színház vend.)

KZ-oratórium I Pilinszky János

Vitéz lélek I Tamási Áron

Zúrzavaros éjszaka I I. L. Caragiale

Shakespeare összes rövidítve I Madhouse Theatre Company | **angol nyelven**

KZ-oratórium I Pilinszky János

Ahogy tetszik I William Shakespeare | **PREMIER**

Ahogy tetszik I William Shakespeare

KZ-oratórium I Pilinszky János

Ahogy tetszik I William Shakespeare

Shakespeare összes rövidítve I Madhouse Theatre Company | **angol nyelven**

Ballada a két sebzett hattyúról I Földes László Hobo

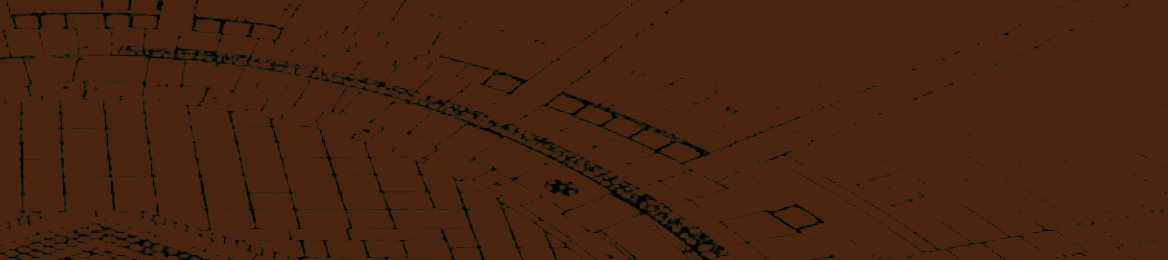
A vágy villamosa I Tennessee Williams (a miskolci Nemzeti Színház vendégjátéka)

Mesés férfiak szárnyakkal I Zsukovszki-Szénási-Lénárd

Tudod, hogy nincs bocsánat – József Attila est I Földes László Hobo

Mesés férfiak szárnyakkal I Zsukovszki-Szénási-Lénárd

Versek szódával! Avagy költők másképp I vendég: Szálinger Balázs

Nagyszínpad	20	Cs	19:00
Nagyszínpad	21	P	19:00
Nagyszínpad	22	Szo	19:00
Gobbi Hilda Színpad	22	Szo	15:00
Nagyszínpad	23	V	15:00
Gobbi Hilda Színpad	23	V	15:00
Gobbi Hilda Színpad	25	K	19:00
Gobbi Hilda Színpad	26	Sze	19:00
Kaszás Attila Terem	26	Sze	19:00
Gobbi Hilda Színpad	27	Cs	19:00
Kaszás Attila Terem	27	Cs	19:30
Gobbi Hilda Színpad	6	Cs	19:00
Nagyszínpad	7	P	19:00
Gobbi Hilda Színpad	8	Szo	15:00
Nagyszínpad	8	Szo	19:00
Nagyszínpad	9	V	15:00
Gobbi Hilda Színpad	9	V	15:00

Mesés férfiak szárnyakkal | Zsukovszki-Szénási-Lénárd

Fodrásznő | Szergej Medvegyev

Ahogy tetszik | William Shakespeare

Karnyóné | Csokonai Vitéz Mihály (a beregszászi Illyés Gyula MNSz vendégjátéka)

Ahogy tetszik | William Shakespeare

KZ-oratórium | Pilinszky János

Nóra | Henrik Ibsen (a tatabányai Jászai Mari Színház vendégjátéka)

Liliomfi | Szigligeti Ede (a beregszászi Illyés Gyula MNSz vendégjátéka)

A manhattani Jóisten – felolvasószínház | Ingeborg Bachmann

Liliomfi | Szigligeti Ede (a beregszászi Illyés Gyula MNSz vendégjátéka)

Tudod, hogy nincs bocsánat – József Attila est | Földes László Hobo

MÁRCIUS

Shakespeare összes rövidítve | Madhouse Theatre Company | **angol nyelven**

János vitéz | Petőfi Sándor | **PREMIER**

Zűrzavaros éjszaka | I. L. Caragiale

János vitéz | Petőfi Sándor

János vitéz | Petőfi Sándor

Liliomfi | Szigligeti Ede (beregszászi Illyés Gyula MNSz vendégjátéka)

A műsorváltoztatás jogát a színház fenntartja!

Mesés férfiak szárnyakkal – Trill Zsolt | fotó: Kucharina Tatyana

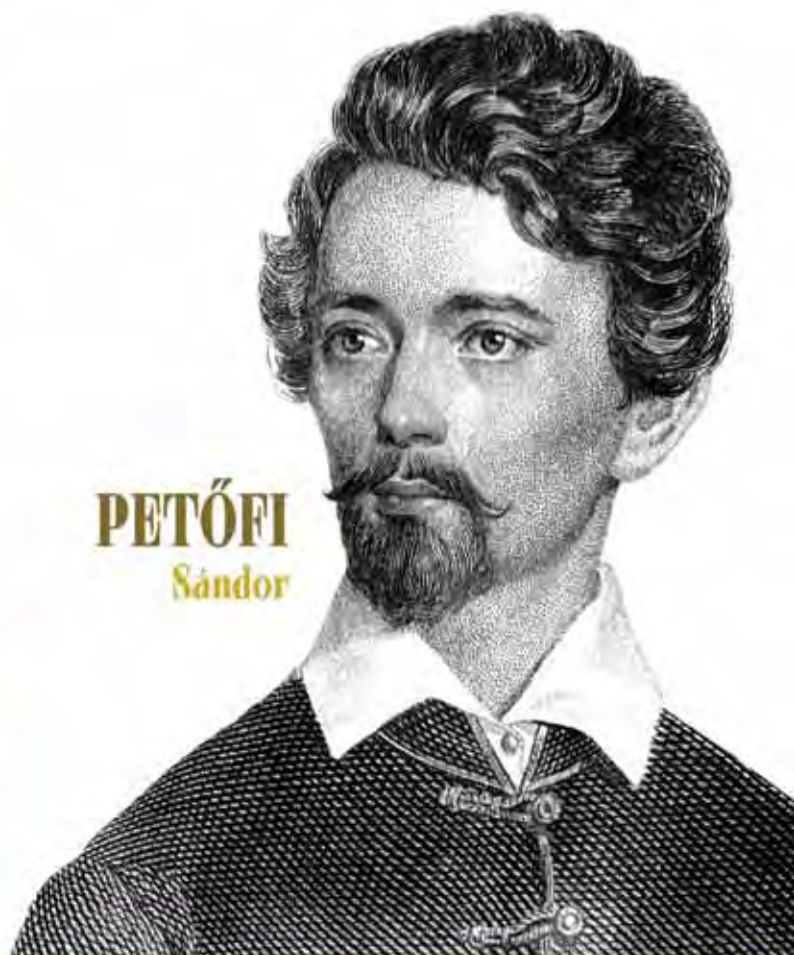
Petőfi Sándor
JÁNOS VITÉZ

Rendező: Vidnyánszky Attila

Bemutató: 2014. március 7.

SZŰCS
Nelli

PETŐFI
Sándor

KÖNYVEKBE ÍRT SZÍNHÁZ

AZ EMBER TRAGÉDIÁJA – EGY ELŐADÁS SZÜLETÉSE SZÍNÉRŐL SZÍNRE

Nemzeti drámairodalmunk legjelentősebb alkotását 2011 nyarán vitte színre Vidnyánszky Attila a Szegedi Szabadtéri Játékokon a Dóm tér hatalmas terében. Bócsi Krisztián fotográfus a próbák kezdetétől a megvalósulás ünnepéig végigkövette az előadás születését. A több mint 100 képe mellett az albumban olvasható Vidnyánszky Attila esszéje, valamint Bérezes László interjúi a főszereplőkkel: Trill Zsolttal, Ónodi Észterrel, Rátóti Zoltánnal.

A Helikon Kiadónál megjelent album megvásárolható az ország minden jelenetős könyvesboltjában.

„...az élet zeng fel a maga végtelen összetettségében.”

Trill Zsolt

A KÖLTŐI SZÍNHÁZ

Hét évad egy kötetben: a debreceni Csokonai Színház 2006 és 2013 között nemzetközi rangú műhellyé vált. Ennek történetéről szól az a reprezentatív album, amelyben mintegy 200 oldalon 13 interjú, tanulmány és több mint 300 kép mutatja be a társulat közel 100 előadását, törekvéseit, sikereit.

A kötet megvásárolható az Írók boltjában (1061 Budapest, Andrássy út 45.)

Bodrogi Gyula és Szatory Dávid az *Ahogy tetszik* című előadásban

PREMIER Shakespeare: **Ahogy tetszik**

ELŐADÁSAINK JANUÁRBAN Tamási Áron: **Vitéz lélek** | I. L. Caragiale: **Zűrzavaros éjszaka** |

Földes László Hobo: **Ballada a két sebzett hattyúról** | Pilinszky János: **KZ-oratórium** | Adam Long – Daniel Singer –

Jess Borgeson: **SÖR (Shakespeare Összes Rövidítve)** | Szénási Miklós – Oleg Zsukovszkij – Lénárd Ödön: **Mesés férfiak**

szárnyakkal | József Attila: **Tudod, hogy nincs boesánat** | Szergej Medvegyev: **Fodrásznő** | Csokonai Vitéz Mihály:

Karnyóné | Szigligeti Ede: **Liliomfi**